

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

LA DESPESA FUNERÀRIA A LA CIUTAT DE BARCELONA

Realitzat per:
Oriol Amat, catedràtic d'universitat
Marc Oliveras, economista

9 de març de 2017

Índex

1.	Presentació.....	3
2.	Introducció: Composició de la despesa funerària.....	5
2.1.	Glossari.....	5
2.2.	Procés del servei funerari	6
2.3.	Despesa imprescindible i despesa opcional	6
2.4.	Elements que intervenen en els serveis funeraris	8
2.5.	Despesa pública-privada	10
2.6.	Impostos	11
2.7.	La despesa funerària per països i poblacions	14
3.	El sector de les empreses funeràries.....	17
3.1.	Oferta.....	17
3.2.	Demanda.....	20
3.3.	Evolució de l'activitat.....	26
4.	Impacte de l'assegurança de decés	30
5.	Despesa funerària a Barcelona	36
5.1.	Despesa funerària mitjana.....	36
5.2.	Relació entre despesa i renda per càpita	40
5.3.	Despesa funerària per companyies d'assegurances i particulars	41
6.	Conclusions.....	47
7.	Referències bibliogràfiques	49

1. Presentació

Aquest Informe analitza la composició i distribució de la despesa de serveis funeraris a la ciutat de Barcelona. Es tracta d'un servei essencial al que ha de fer front tard o d'hora tota la població i part del qual és d'obligat compliment per imperatiu legal i de salut pública. A més, cal tenir en compte que es tracta d'un servei no desitjat i que es produeix, generalment, en un moment molt delicat emocionalment com és el de la pèrdua d'un ésser estimat.

Els objectius de l'Informe són els següents:

- Clarificar la terminologia de la despesa funerària i dels elements que hi intervenen, distingint la part de servei i despesa obligatòria o imprescindible de la part de servei i despesa opcional. També es distingeix la part del servei i de la despesa que es presta des de l'àmbit de les Administracions Públiques de la part del servei i de la despesa que es pot desenvolupar des de l'àmbit d'empreses generalment mixtes o privades, així com els impostos que graven les seves despeses.
- Descriure el sector d'empreses funeràries a Espanya, Catalunya i Barcelona.
- Analitzar l'impacte de l'assegurança de decés.
- Aportar dades de la despesa funerària total a Barcelona per a les famílies, mitjançant segons serveis demanats, globals i per barris.

No és objecte d'aquest Informe l'anàlisi aprofundit de la legislació actual, ni la formulació de propostes per a la millora de la normativa.

Per assolir els objectius exposats s'ha estudiat el sector dels serveis funeraris d'Espanya, Catalunya i Barcelona. També s'ha analitzat l'assegurança de decés i el seu impacte en els serveis funeraris.

En l'apartat 2, es fa una introducció amb l'explicació de terminologia clau i els elements que integren el servei funerari.

En l'apartat 3, s'analitza el sector funerari a Espanya, descrivint l'estructura de l'oferta i la demanda, i l'evolució de l'activitat.

En l'apartat 4, s'exposa l'assegurança de decés i el seu impacte en el sector.

En l'apartat 5, s'estudia la despesa total del servei funerari a la ciutat de Barcelona. També s'analitza la despesa mitjana en servei funerari, la penetració de l'assegurança de decés, l'evolució de la facturació del sector i la despesa mitjana en servei funerari relacionada amb la renda per càpita, i per barris. Per al càlcul d'aquesta part s'ha comptat amb dades auditades de Serveis Funeraris de Barcelona-Mémora i Àltima, empreses operadores que representen conjuntament més del 87% dels serveis funeraris oferts a la ciutat de Barcelona el 2016.

Finalment, es resumeixen les conclusions dels punts més rellevants de l'Informe.

2. Introducció: Composició de la despesa funerària

2.1. Glossari

El servei funerari inclou diversos conceptes. Seguidament, definim els més rellevants:

Incineració: és la tècnica de desfer un cadàver cremant el difunt. Té lloc al crematori i també s'anomena cremació.

Inhumació: és l'acte d'enterrar un cadàver sota terra o en un nínxol.

Tanatopràxia: procediment que prepara el cos del difunt, mitjançant tècniques d'adequació i conservació, perquè tingui un aspecte més natural i serà en l'últim adéu dels familiars i amics. En la tanatopràxia es realitzen processos d'higienització, embalsamament, restauració i cures estètiques.

Tanatoestètica: és la part de la tanatopràxia que se centra en el maquillatge i pentinat per als difunts.

Servei funerari de beneficència: és el servei que es presta de forma gratuïta o molt econòmica a les famílies sense recursos, i que així ho certifiquen els serveis socials dels ajuntaments,. Les empreses de serveis funeraris de Barcelona han d'oferir aquests serveis d'acord amb les ordenances municipals.

Els següents termes fan referència a l'assegurança de decés:

Prima natural: tipologia de prima que s'actualitza anualment de forma que variarà a mesura que vagin passant els anys.

Prima anivellada: tipologia de prima que es manté constant i, per tant, l'assegurat no pateix increments per l'increment d'edat o altres variables. Només es pot modificar quan s'actualitzen els capitals assegurats.

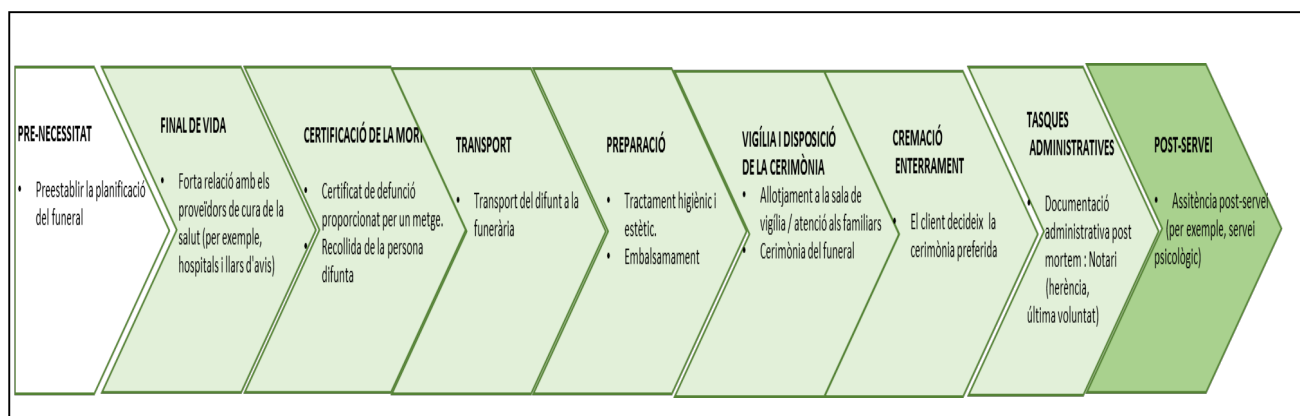
Prima mixta: combinació de les dues anteriors, natural i anivellada. Durant els primers anys la prima serà natural, ja que surt més econòmic; i a l'edat que marca l'asseguradora, al voltant dels 60/65 anys, es converteix en una prima anivellada.

Prima semi natural: és igual que la prima natural, però l'actualització no és anual sinó en un altre període de temps.

Prima única: es paga tota l'assegurança en un sol pagament.

2.2. Procés del servei funerari

El procés del servei funerari es pot iniciar abans que es produeixi la pròpia defunció i pot allargar-se, un cop realitzada la inhumació o la incineració, amb tota una sèrie de serveis post-defunció vinculats a la gestió documental i d'acompanyament a les famílies (vegeu figura 1).

Font: Mémora.

Figura 1. Procés d'un servei funerari.

2.3. Despesa imprescindible i despesa opcional

Per tal d'aprofundir en l'anàlisi de la despesa en serveis funeraris convé diferenciar la part de despesa que es considera imprescindible de la part que es pot considerar opcional (vegeu figura 2). Per contextualitzar aquesta diferenciació cal tenir en compte que la societat, i en conseqüència les empreses de serveis funeraris, han anat evolucionat en les darreres dècades en el seu enfoc en relació a la vetlla dels difunts. Les famílies han passat de vetllar els seus difunts als domicilis familiars per fer-ho als tanatoris, instal·lacions més neutres i asèptiques dissenyades i preparades específicament per utilitzar-se com a lloc de vetlla, de recepció de familiars i visitants. També en els darrers anys hi ha hagut canvis significatius en el format de les cerimònies en funció de les diverses creences religioses i les cerimònies civils o laiques. Aquestes darreres han crescut ens els darrers

10 anys de forma considerable; fins a convertir-se en prop del 18%¹ de les cerimònies oficiades a la ciutat de Barcelona durant el 2016.

En la figura 2 es relacionen els serveis imprescindibles que formen part de la despesa en serveis funeraris, i que són obligatoris per Llei² per poder donar destí al difunt. Cal tenir en compte que en els serveis opcionals hi ha una àmplia oferta de serveis i productes complementaris que estan vinculats a la pròpia voluntat i decisió de la família. Les diferents creences religioses, i els seus usos i costums, fan que cada servei es dissenyi i desenvolupi d'una manera totalment personalitzada i diferent. Aquesta variada oferta explica que avui dia hi hagi una gran dispersió en la despesa que destinen les famílies als serveis funeraris.

SERVEI FUNERARI	
Servei imprescindible	Servei opcional
- Certificat mèdic - Trasllats difunt - Condicionament / Preparació bàsica del difunt - Permisos administratius - Taüt - Inscripció Registre Civil - Coordinació del servei	- Tanatoestètica - Tanatopràxia - Sala de vetlla - Càtering per a família i convidats - Servei de tanatori - Coordinació de la cerimònia - Oratori
COMPLEMENTES	
- Altres certificats - Taxes	- Llibre de signatures - Església - Serveis Musicals - Corones florals - Recordatoris - Esquela - Trasllats dels familiars - Gestoria post defunció - Acompanyament psicològic - Qualsevol extra dels serveis imprescindibles.
DESTÍ FINAL	
- Cementiri i inhumació - Cremació i urna	- Sepultura - Làpida - Columbari
IMPOSTOS	
- IVA	

Figura 2. Desglossament de la despesa funerària.

¹ Segons dades facilitades per Serveis Funeraris de Barcelona-Mémora.

² D'acord amb el Decret 2263/1974 de 20 de juliol, pel que s'aprova el Reglament de la policia sanitària mortuòria.

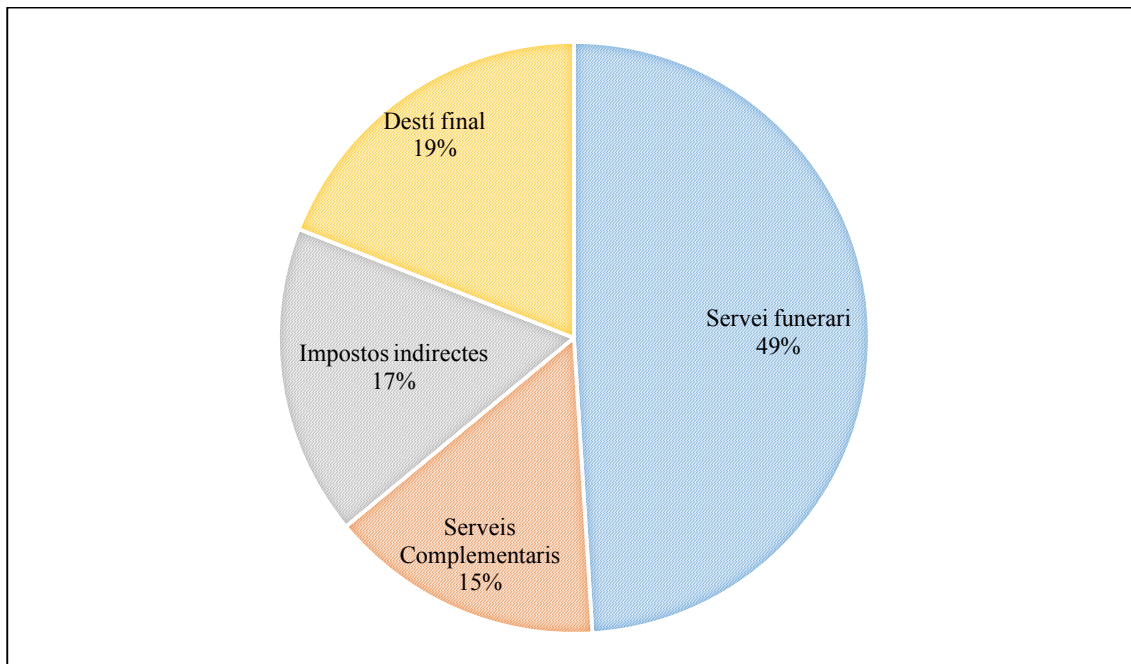
2.4. Elements que intervenen en els serveis funeraris

Per a exposar els elements que intervenen en la generació de la despesa funerària analitzem amb més detall el procés bàsic a l'hora de gestionar una defunció, que d'acord amb Àltima (2014) són els següents:

1. Defunció.
2. Trucada a l'empresa funerària.
3. Trucada a la companyia d'assegurances en cas que el difunt estigui assegurat.
4. Obtenció del Certificat de Defunció.
5. Tramitació i contractació del servei funerari.
6. Avís de donació d'òrgans en cas que apliqui.
7. Desplaçament de la funerària, recollida del cos.
8. Trasllat al tanatori.
9. Condicionament del cos.
10. Preparació de la sala de vetlla i cerimònia.
11. Vetlla i cerimònia funeral.
12. Trasllat al cementiri o crematori.
13. Acte d'inhumació o incineració.
14. Serveis posteriors segons demanda del client.

Aquest procés és l'estàndard per a la gran majoria de famílies que afronten una defunció. Hi ha una variable que modifica el procés i és la decisió sobre el destí final, que pot ser inhumar o incinerar.

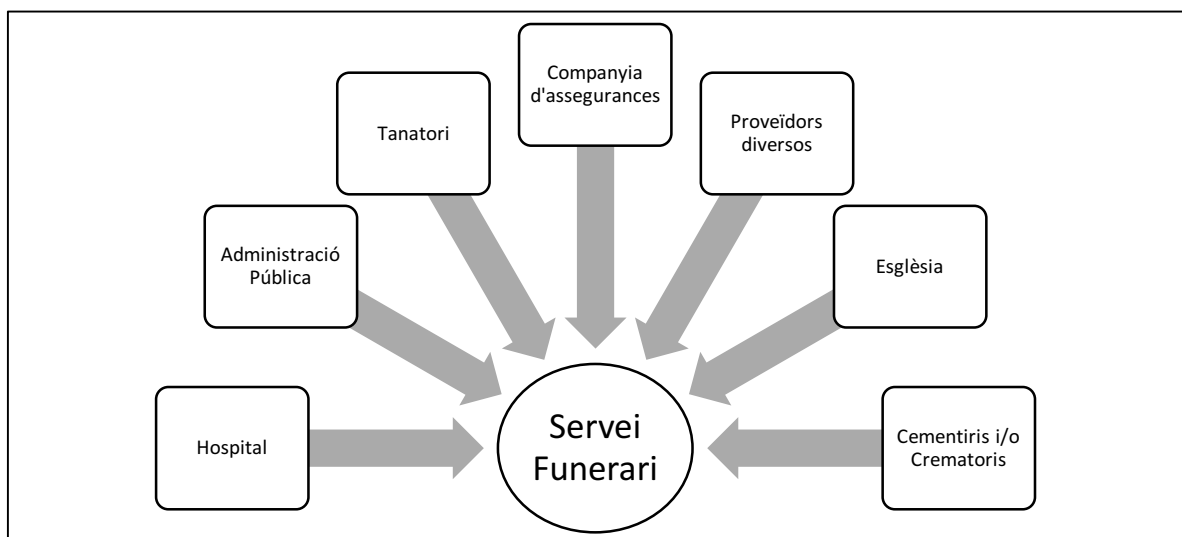
D'acord amb el procés descrit la despesa es divideix entre servei funerari (trasllat, condicionament, taüt, sala de vetlla, cerimònia...), complements (certificats, làpides, esqueles...), destí final (cementiri, inhumació, cremació, urna) i impostos indirectes (IVA). Segons Panasef (2016a), el total de la factura o despesa funerària a Espanya es distribueix com s'acompanya en la figura 3. Es pot comprovar que el cost de la prestació del servei funerari és el més elevat (49%).

Font: Panasef (2016a).

Figura 3. Estructura de la despesa funeraria.

En el procés del servei funerari intervenen diversos agents econòmics, encara que en moltes ocasions integra la gestió l'empresa funerària. Els agents poden ser tant públics com privats (vegeu figura 4).

Font: Adaptació de Pricewaterhouse Coopers (2004).

Figura 4. Agents que participen en la prestació del servei funerari.

2.5. Despesa pública-privada

La liberalització dels serveis funeraris a l'estat espanyol de l'any 1996³, va permetre la desconexió de l'activitat funerària i de vetlla del sector públic, facilitant que operadors privats realitzessin la prestació de serveis funeraris un cop disposessin de la llicència d'activitat. Des de 2013, tots els operadors habilitats del sector poden intervenir lliurement en qualsevol part del territori espanyol, sense necessitat de llicència d'activitat del municipi a on es reculli el difunt.

En conseqüència, poden operar en el sector funerari entitats municipals, mixtes, privades i diferents formes de col·laboració públic-privada.

Específicament, la despesa funerària imprescindible a la ciutat de Barcelona és prestada en part per empreses mixtes o privades. La part del destí final del difunt és únicament prestada per l'Administració Pública (vegeu figura 5).

PRESTACIÓ/DESPESA PRIVADA	PRESTACIÓ/DESPESA PÚBLICA
- Taüt - Trasllats del difunt - Gestió de permisos administratius - Coordinació de vetlla i cerimònia - Gestió certificat mèdic - Inscripció en el Registre Civil - Condicionament bàsic del difunt	- Certificats - Taxes - Serveis de Cementiri - Serveis de Cremació i Urna - IVA

Figura 5. Desglossament de la prestació imprescindible entre la part pública i la part privada a la ciutat de Barcelona.

En el cas de la ciutat de Barcelona, la part de prestació privada són serveis que els pot prestar i facturar una empresa mixta, com ara Serveis Funeraris de Barcelona o una empresa privada com ara Àltima. La part pública dedicada a la prestació vinculada al destí final es gestiona habitualment des dels ajuntaments o des d'empreses públiques, com és el cas de la ciutat de Barcelona. Aquest fet provoca variacions en el total de la despesa ja que, tot i ser de caire públic, si es gestiona a través d'una empresa pública (com és el cas de la que gestiona els cementiris a Barcelona) aquesta despesa es grava amb un IVA general del 21%. Si es prestés el servei directament des de l'Ajuntament, restaria exempt d'IVA, com s'exposa en l'apartat següent.

³ Reial Decret Llei 7/1996, de 7 de juny, sobre mesures urgents de caràcter fiscal i de foment i liberalització de l'activitat econòmica.

2.6. Impostos

L'impost que grava la despesa funerària és l'IVA al tipus impositiu general d'acord amb la *Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'Impost sobre el Valor Afegit* i, concretament, l'article 90:

“L'impost s'exigirà al tipus del 21 per cent, llevat del que disposa l'article següent”

L'article següent és l'article 91 (dedicat al tipus impositiu reduït), que enumera una sèrie de conceptes que es poden acollir al tipus impositiu reduït, que ara és del 10% (anteriorment, era del 8%):

“10è. Els serveis funeraris efectuats per les empreses funeràries i els cementiris, i entregues de béns relacionats amb aquests efectuades a qui sigui destinatari dels mencionats serveis”

D'acord amb l'article anterior, els serveis funeraris, inicialment, estaven gravats al tipus impositiu reduït. Però amb l'entrada en vigor l'1 de setembre de 2012 del *Reial Decret-Llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat*, els serveis funeraris van passar a ser gravats al tipus impositiu general com marca l'article 90.

Per tant, a finals de 2012, els serveis funeraris van passar d'estar gravats d'un 8% (tipus impositiu reduït que hi havia fins aleshores) a un 21%. Això, va suposar un increment del 13% en la despesa del servei funerari.

En el cas de la despesa funerària, hi ha una excepció que afecta les flors i plantes vives de caràcter ornamental que s'acullen a l'article 91 i, per tant, al tipus impositiu reduït:

“... 8. Les flors, les plantes vives de caràcter ornamental, així com les llavors, bulbs, esqueixos i altres productes d'origen exclusivament vegetal susceptibles de ser utilitzats en la seva obtenció.”

La resposta del Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas (2016) a la consulta vinculant nº V0784/2016 va confirmar que els serveis d'ornaments florals que inclouen els serveis funeraris estan gravats amb el tipus impositiu reduït (10%). La resta de serveis, que són la major part de la despesa, tenen el tipus general del 21%.

En relació amb la tributació exposada, podem recordar que els serveis funeraris van dirigits a les persones i inclouen serveis de transport, d'hostaleria i sanitaris. Per això, és rellevant la comparació amb d'altres sectors que prestin serveis similars però tenen tributacions diferents. Com es desprèn de la figura 6, mentre els serveis funeraris tributen al 21% d'IVA, altres sectors que prestin serveis similars tenen tributacions més baixes (transports al 10%, hostaleria al 10% i sanitari al 0%).

TIPUS DE SERVEI	SECTOR FUNERARI	ALTRES SECTORS
Transport	General 21%	Reduït 10%
Hostaleria	General 21%	Reduït 10%
Sanitari	General 21%	Exempt 0%

Font: Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'Impost sobre el Valor Afegit (articles 90 i 91).

Figura 6. Tipus impositiu d'IVA segons sector i tipologia del servei.

Com assenyala Cuatrecasas Gonçalves Pereira (2012): *“no pot deixar-se d'assenyalar l'especial sensibilitat d'aquests serveis en termes d'opinió pública, en tractar-se de serveis de primera necessitat que tenen una demanda obligatòria i estable, cosa que determina que la totalitat de la població es vegi obligada a consumir-los obligatòriament en moments, a més, d'especial sensibilitat”*. Per aquests motius, en l'informe esmentat es recomana reduir la tributació d'aquests serveis.

Darrerament, s'han registrat al Congrés del Diputats proposicions no de llei reclamant l'aplicació del tipus reduït de l'impost als serveis funeraris, una possibilitat que contempla la Directiva Europea (Directiva 2006/112/CE del Consell relativa al sistema comú de l'impost sobre el valor afegit de la Unió Europea). També ha instat a baixar l'IVA en el mateix sentit la Síndica de Greuges de Barcelona.

Tributació en funció del tipus de gestió municipal del cementiri

La tributació de la despesa del destí final (cementiri o cremació) que és gestionada pels Ajuntaments, varia en funció de si la gestió es fa directament per l'Ajuntament o a través d'una empresa municipal:

- Si la gestió es fa a través d'una empresa pública de l'Ajuntament, es grava amb un IVA del 21%. És el cas de Barcelona (igual que en altres municipis, com Terrassa o València, per exemple).

- Si el destí final (cementiri o cremació) es gestiona directament per l'Ajuntament, la despesa del destí final no es grava amb IVA i només s'aplica una taxa municipal. És el cas de municipis com Hospitalet, Badalona, Sant Boi, Cornellà i la majoria dels municipis petits.

A la figura 7 es relacionen els tipus d'IVA aplicats a la despesa en serveis funeraris en la majoria dels països europeus. Es comprova que Espanya és un dels països amb tipus més elevat, superat només per Croàcia, Hongria i Grècia. En bastants països aquests serveis estan exempts d'IVA o apliquen tipus reduïts.

País	Tipus impositiu	Percentatge
Hongria	General	27%
Croàcia	General	25%
Grècia	General	23%
Bèlgica	Reduït / General	6 % / 21 %
Espanya	General	21%
Letònia	General	21%
Lituània	General	21%
Àustria	General	20%
Bulgària	General	20%
Eslovàquia	General	20%
Estònia	General	20%
França	Reduït / General	10% / 20 %
Romania	General	20%
Alemanya	General	19%
Xipre	Reduït / General	5 % / 19 %
Malta	General	18%
República txeca	Reduït	15%
Eslovènia	Reduït	9,50%
Polònia	Reduït	8%
Luxemburg	Super Reduït	3%
Dinamarca	Exempt	-
Finlàndia	Exempt	-
Holanda	Exempt	-
Irlanda	Exempt	-
Itàlia	Exempt	-
Portugal	Exempt	-
Regne Unit	Exempt	-

Suècia	Exempt	-
--------	--------	---

Font: European Federation of Funeral Services (2016).

Figura 7. Tipus d'IVA aplicat als serveis funeraris en diferents països europeus.

2.7. La despesa funerària per països i poblacions

L'anàlisi comparativa de la despesa funerària per països té limitacions com a conseqüència de la falta d'homogeneïtat de les dades i les diferents metodologies de càlcul. Un aspecte que també contribueix a les diferències té a veure amb la religió, la cultura i els costums que explica variacions en la despesa en tots els productes i serveis relacionats amb el cementiri, com ara el marbre i complements.

Relacionem a continuació dades d'Espanya i també d'uns quants països, però que s'han de considerar amb prevenció donades les limitacions esmentades.

A Espanya, d'acord amb Panasef (2016a) la despesa en serveis funeraris el 2015 va ser de 1.475 milions d'euros i representa una despesa mitjana de 3.492 euros. Aquesta dada, que inclou tots els serveis que componen un funeral més els impostos, s'ha calculat a partir de la informació de 18 empreses del sector que representen un 42,65% del mercat.

Als Estats Units, la National Funeral Directors Association (2014) estima la despesa per a un servei funerari amb enterrament en 7.922 euros i el servei funerari amb incineració en 5.659 euros⁴. Per tant, als Estats Units hi ha molta diferència de despesa entre incineració i enterrament i, en els dos casos, la despesa funerària mitjana és més elevada que a Espanya. Aquesta diferència és principalment deguda al model de cementiris horitzontals a tota Amèrica que ocupen grans extensions de terreny i suposen una ocupació de terreny per sepultura molt més extensa que l'europea ja que s'enterra sota terra. A molts països d'Europa s'ha desenvolupat principalment de manera vertical en forma de nínxols per qüestions religioses i d'escassetat de terrenys disponibles.

Al Regne Unit, segons The Royal London National Funeral (2016) la diferència entre inhumació i incineració no és tan elevada, i la despesa mitjana dels serveis funeraris és de 4.266 euros⁵.

⁴ S'ha aplicat un tipus de canvi d'1,074 USD/€

⁵ S'ha aplicat un tipus de canvi de 0,8614 GBP/€

Pel que fa a França, segons dades facilitades per OGF⁶, la despesa mitjana (incloent IVA i taxes) pel que fa a la inhumació és de 5.193 Euros i la corresponent a la cremació és de 4.051 Euros.

En el cas de Portugal, no hem disposat de dades de despesa mitjana però sí que podem destacar el factor diferencial que l'Administració Pública col·labora en la despesa funerària amb la dotació de subsidis econòmics d'un màxim de 1.263 Euros per tal d'ajudar les famílies.⁷

Despesa funerària a Espanya per Comunitats Autònomes i poblacions

També hem intentat obtenir dades de despesa funerària a Espanya diferenciant per Comunitats Autònomes i per població. Les dades que hem pogut aconseguir, essencialment, a partir dels catàlegs en paper i en suport web de diferents empreses, no fan aconsellable la comparació per la manca d'homogeneïtat de les infraestructures ofertes i dels diferents components de la despesa funerària. Així, per exemple, hi ha companyies que en la despesa corresponent al taüt inclouen despeses de personal i, en canvi, d'altres ho inclouen a part.

En el cas concret del lloguer de les sales de vetlla, que és un element que forma part del servei funerari, hi poden haver diferències importants en funció de la població, fins i tot tractant-se de la mateixa companyia. Com a exemple, que s'ha de considerar amb molta prevenció donada la poca representativitat de les dades, a la figura 8, s'acompanyen els preus de sala de vetlla a diferents poblacions catalanes i es pot observar que el preu oscil·la entre els 201 euros de Terrassa i els 837,90 euros de Viladecans, que superen els de la ciutat de Barcelona.

Ciutat	Empresa	Preu
Terrassa	S.F.Terrassa	201
Hospitalet de Llobregat	Áltima	269,24
Barcelona	S.F.Barcelona	270
Mollet	Monserdà S.F.	271
Arboç	Áltima	276,55
El Prat	Áltima	277
Vilanova	Áltima	307,47

⁶ OGF és el principal grup funerari francès, que representa un 20% del total del sector a França.

⁷ <http://www.seg-social.pt/reembolso-de-despesas-de-funeral>

Pallejà	Àltima	318,76
Sant Feliu de Guixols	Funerària Juanals	324,24
Sant Vicenç	Àltima	379,82
Vallirana	Àltima	413,83
Corbera	Àltima	420
Figuères	Àltima	450
Sitges	Àltima	472
Sant Just	Àltima	486,95
Sant Joan Despi	Àltima	496,47
Vilafranca	Àltima	553
Barcelona	Àltima	553
Reus	Serveis Funeraris Reus i Baix Camp	800
Viladecans	Àltima	837,9

Font: Catàlegs de les empreses de serveis funeraris.

Figura 8. Mostra de preus de la sala de vetlla en diverses poblacions catalanes.

De tota manera, com ja s'ha indicat, la manca d'homogeneïtat dels serveis oferts i de les infraestructures existents fa que aquestes dades s'hagin de considerar amb molta prevenció pel que fa a la seva representativitat.

3. El sector de les empreses funeràries

3.1. Oferta

A Espanya l'estructura de l'oferta està condicionada per l'absència d'una regulació única. Al 2011 es va iniciar un intent de reforma, però ha quedat paralitzada.

Segons Panasef (2017) l'evolució experimentada pel sector funerari en els darrers anys, tant des del punt de vista de l'oferta de serveis, com de la configuració de la demanda i de l'estructura del mercat, no ha anat acompanyada d'una evolució en el marc normatiu. Tal com es posava de manifest en l'estudi elaborat pel Ministerio de Economía y Hacienda (2010), aquesta regulació no ha pres en consideració els avenços tècnics i sanitaris que s'han produït en els darrers anys, ni els principis actuals de la regulació econòmica dirigits a reduir càrregues i tràmits en que han d'incórrer els operadors per prestar els seus serveis.

El marc normatiu aplicable al sector dels serveis funeraris es continua caracteritzant per la seva dispersió, heterogeneïtat i descentralització, que és conseqüència de dos factors:

- La multitud d'aspectes que es regulen en la prestació dels serveis funeraris (sanitat mortuòria, transport de cadàvers, ordenació del territori, etc.).
- La distribució competencial entre l'Administració General de l'Estat, les comunitats autònomes i les entitats locals.

Aquestes dues circumstàncies donen lloc a que la normativa en matèria de serveis funeraris sigui complexa, poc transparent i, en ocasions, contradictòria, ja que els requisits d'accés a l'activitat de prestació de serveis funeraris varien considerablement d'unes comunitats autònomes a d'altres i, fins i tot, entre diferents municipis dins de la mateixa comunitat autònoma.

A la dispersió normativa del sector s'uneix el seu caràcter obsolet. L'única norma de caràcter estatal que conté previsions en matèria de policia sanitària mortuòria, el Decret 2263/1974, de 20 de juliol, pel que s'aprova el Reglament de Policia Sanitària Mortuòria, té més de 40 anys. A més, la majoria de les normes desenvolupades per les comunitats autònomes es van promulgar fa més de 20 anys, ja que quasi totes daten de finals de la dècada dels 90.

Ens trobem, per tant, en front d'un sector que ha sofert una important evolució en els darrers deu anys però que el seu marc normatiu està compost de normes que foren promulgades fa moltes dècades. Per tant, bona part de la legislació no ha estat adaptada a la transformació experimentada pel sector. A més, les normes del sector de prestació de serveis funeraris tampoc no han estat adaptades als canvis legislatius introduïts en els darrers anys en relació a la promoció del lliure accés a l'exercici d'activitats econòmiques i a la unitat de mercat.

El sector de les empreses funeràries a Espanya, d'acord amb Panasef (2016a) i Panasef (2017):

- El formen 1.435 operadors que facturen al voltant de 1.500 milions d'euros. D'aquests operadors, n'hi ha 41 que facturen el 53,85% del total del mercat.
- Genera 11.305 llocs de treball i el 2015 els llocs de treball han crescut un 4,42%.
- Hi ha un total de 2.405 tanatoris (entre públics i privats) amb més de 7.000 sales de vetlla distribuïdes en els 8.125 municipis que existeixen a l'estat.
- El 90% de les empreses funeràries disposen de tanatoris propis.
- Les comunitats autònomes amb major extensió són les que disposen de un nombre més gran de tanatoris: Andalusia, Catalunya i Castella-Lleó.
- El nombre de tanatoris de cada comunitat no depèn tant del nombre de defuncions a la comunitat sinó de com està concentrada la seva població. Així, Madrid, amb 46.769 difunts/any, només compta amb 56 tanatoris, ja que la població està concentrada en grans municipis. En canvi, el País Valencià, amb 44.320 difunts/any, compta amb 231 tanatoris.
- L'any 2015 van morir 422.568 persones, cosa que suposa una mitjana de 1.157 defuncions/dia. Tenint en compte que, normalment, l'ús del tanatori és d'unes 24 hores per cada defunció, les defuncions diàries representen el 16,53% de les sales de vetlla. Per tant, tots els dies hi ha prop de 6.000 sales de vetlla buides. Això pot ser un indicatiu que, a escala global, hi ha una infrautilització de les sales de vetlla. A diferència d'altres països on les cerimònies i enterraments es preparen al llarg de diversos dies i fins i tot setmanes per a rebre família o amics de més lluny, a Espanya hi ha el costum de voler realitzar totes les gestions i actes de la manera més ràpida

possible. Això provoca el sobre dimensionament de les instal·lacions i personal.

- De mitjana a l'Estat existeix un tanatori per a cada 175 defuncions.

A Holanda, segons Panasef (2016b), la Llei prescriu que la persona difunta no pot ser enterrada o incinerada abans de les 36 hores de la defunció. Això permet que la família tingui més temps per a organitzar-se de la millor manera possible. I si hi ha incineració el propietari del crematori està obligat a entregar les cendres de forma obligatòria a partir del mes des de la cremació. D'aquesta manera, les empreses funeràries redueixen el cost d'instal·lacions i d'energia del crematori en poder planificar el funcionament dels forns crematoris i també permet que en cas d'investigació judicial sobre el difunt les restes estiguin disponibles més temps.

Catalunya és l'única comunitat autònoma que té una llei, la Llei 2/1997 del 3 d'abril sobre Serveis Funeraris. Es va aprovar després que entrés en vigor el RDL 7/1996 de 7 de juny, sobre mesures urgents de caràcter fiscal i de foment i liberalització de l'activitat econòmica. En aquest RDL es liberalitza el mercat dels serveis funeraris suprimint la consideració de serveis essencials reservats a les entitats locals. És una Llei que cedeix la competència i regulació dels serveis funeraris als municipis. Segons la Direcció General de Defensa de la Competència de la Generalitat de Catalunya (2007) això provoca barreres d'entrada diferents en cadascun dels municipis, ja que aquests poden implantar diferents requisits, i de més o menys complexitat, a les empreses funeràries.

A Catalunya, segons el darrer informe de Panasef (2017) i l'Autoritat Catalana de la Competència (2016) hi han 294 tanatoris amb un total de 819 sales. I, també a Catalunya, hi van haver el 2015, 64.866 defuncions (INE, 2015), unes 177 defuncions/dia (que representen el 21,70% de les sales). De nou, aquesta ràtio pot ser un índex d'infrautilització de les sales de vetlla.

A la comarca del Barcelonès, en 2015 van produir-se 21.032 defuncions (IDESCAT, 2015) amb una oferta de 129 sales de vetlla (Panasef, 2017; Autoritat Catalana de la Competència, 2016) el que representa una ocupació mitjana del 44,67% de les sales de vetlla dels tanatoris.

En part, la infrautilització es pot justificar pel fet que es tracta d'un servei que presenta estacionalitat i imprevisibilitat de la demanda. Per això, les empreses es poden veure

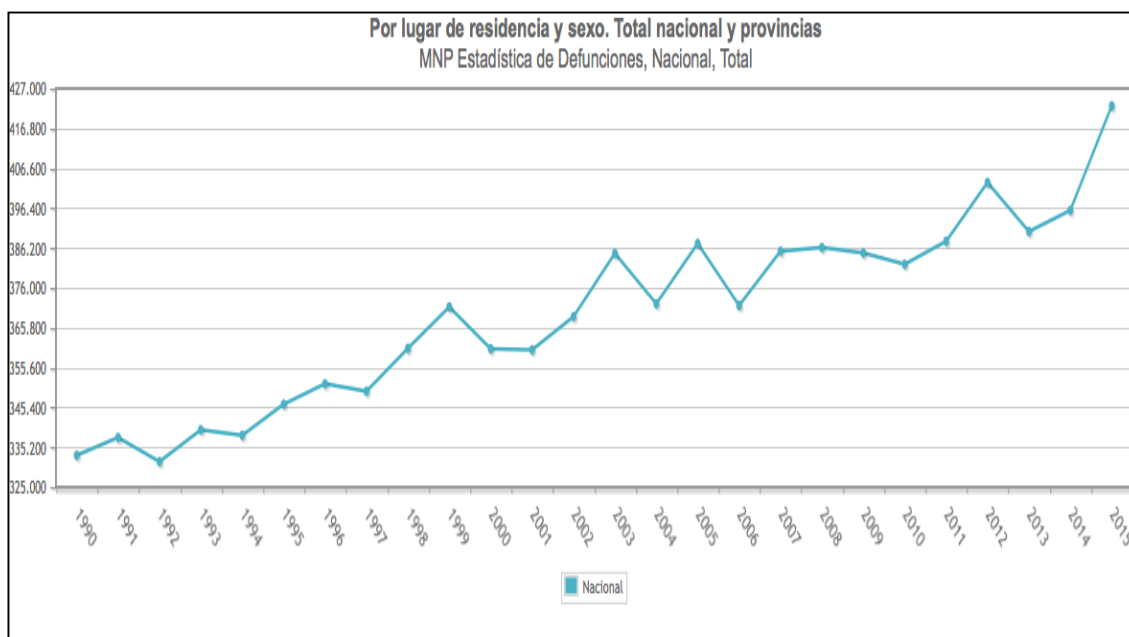
obligades a un cert sobre dimensionament de sales per tal de poder fer front sempre a la demanda, 24 hores al dia i 7 dies a la setmana. Això també afecta la dotació de personal necessari per a poder dur a terme tots els serveis. Segons Panasef (2016a), en cada servei funerari hi intervenen una mitjana de 9,77 persones, i això repercuteix de forma important en els seus costos.

3.2. Demanda

L'evolució de la demanda depèn essencialment de les defuncions. Un cop es produeix la defunció, la prestació del servei funerari té una durada d'unes 48-72 hores. Aquestes hores estan distribuïdes en unes 24 hores pel tanatori i el restant d'hores es reparteixen entre el temps anterior al tanatori i el temps de la cerimònia i/o enterrament o incineració.

Evolució de les defuncions

El nombre de defuncions a Espanya ha anat augmentant de manera important al llarg dels darrers anys. A les figures 9 i 10 s'acompanya l'augment des de 1990.

Font: Instituto Nacional de Estadística.

Figura 9. Evolució del nombre de defuncions a Espanya de 1990 a 2015.

ANY	DEFUNCIONS	CREIXEMENT	CREIXEMENT ACUMULAT
1990	333.142	-	-
1991	337.691	1,37%	1,37%
1992	331.515	-1,83%	-0,49%
1993	339.661	2,46%	1,96%
1994	338.242	-0,42%	1,53%
1995	346.227	2,36%	3,93%
1996	351.449	1,51%	5,50%
1997	349.521	-0,55%	4,92%
1998	360.511	3,14%	8,22%
1999	371.102	2,94%	11,39%
2000	360.391	-2,89%	8,18%
2001	360.131	-0,07%	8,10%
2002	368.618	2,36%	10,65%
2003	384.828	4,40%	15,51%
2004	371.934	-3,35%	11,64%
2005	387.355	4,15%	16,27%
2006	371.478	-4,10%	11,51%
2007	385.361	3,74%	15,67%
2008	386.324	0,25%	15,96%
2009	384.933	-0,36%	15,55%
2010	382.047	-0,75%	14,68%
2011	387.911	1,53%	16,44%
2012	402.950	3,88%	20,95%
2013	390.419	-3,11%	17,19%
2014	395.830	1,39%	18,82%
2015	422.568	6,75%	26,84%

Font: INE.

Figura 10. Evolució de les defuncions a Espanya.

Previsió de la demanda futura

De cara al futur, les defuncions tendiran a seguir augmentant (vegeu figura 11). Entre el 2014 i el 2033 el creixement es preveu del 6,67%. A més llarg termini, entre el 2014 i el 2063 el creixement s'estima en un 41,67%.

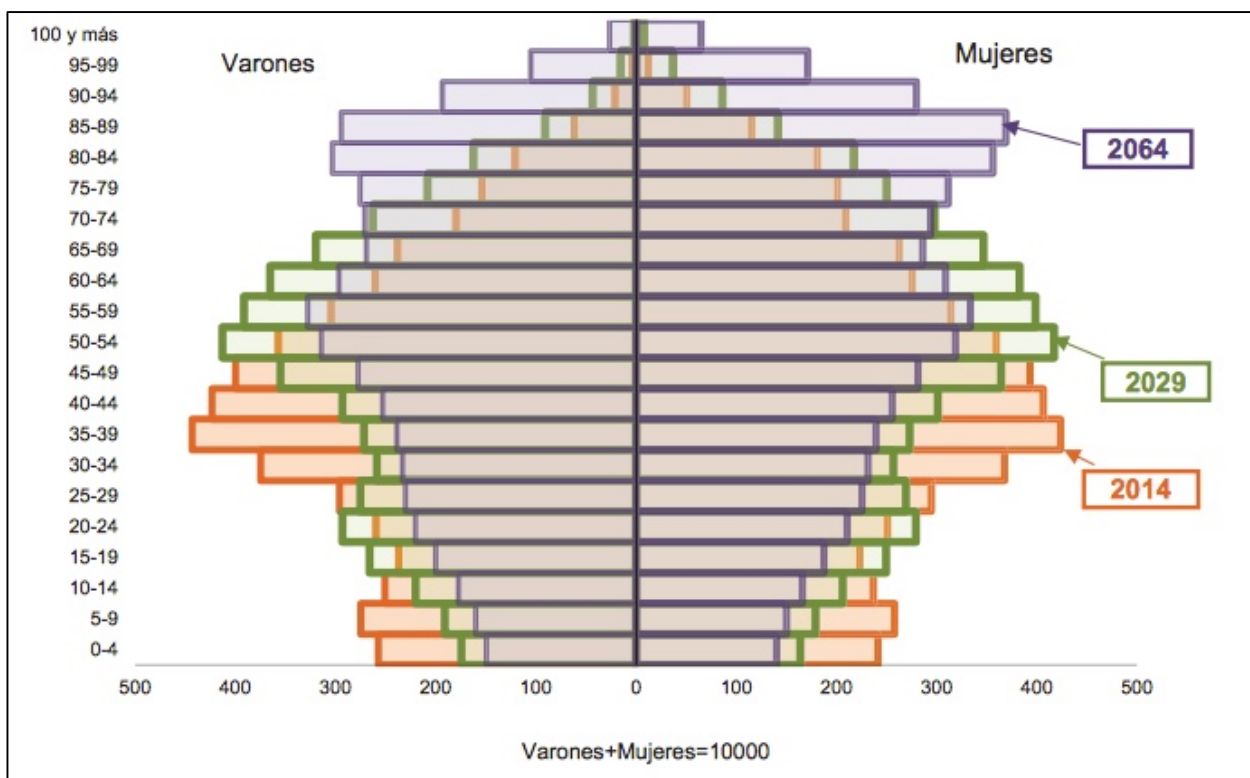
Años	Nacimientos	Defunciones	Crecimiento vegetativo
2008	518.503	384.198	134.305
2009	493.717	383.209	110.508
2010	485.252	380.234	105.018
2011	470.553	386.017	84.536
2012	453.348	401.122	52.226
2013	424.096	387.915	36.181
2014	408.902	395.196	13.706
2018	358.660	401.028	-42.368
2023	316.432	406.885	-90.453
2028	299.279	411.392	-112.113
2033	299.440	421.555	-122.115
2038	305.839	437.661	-131.822
2043	301.562	459.247	-157.685
2048	279.777	485.782	-206.005
2053	254.289	512.034	-257.745
2058	237.394	539.722	-302.328
2063	229.435	559.858	-330.423

Fuente: 2002-2013, Estadística de Movimiento Natural de la Población (datos provisionales para 2013)

Font: INE.

Figura 11. Creixement vegetatiu projectat de la població d'Espanya entre el 2014 i el 2064.

El creixement en les defuncions, és conseqüència del fenomen poblacional amb una piràmide invertida, que fa que el creixement més alt de les defuncions estigui per arribar. Aquest succeirà quan les franges d'edat amb més població arribin a edats elevades. L'evolució de la piràmide poblacional es pot observar en la figura 12, i es pot comprovar com les franges d'edat amb més volum aniran envellint fins a arribar a un punt on la piràmide quedarà totalment invertida. Això també significa que un cop es produeixi aquest fenomen, les defuncions no seguiran creixent, sinó que començaran un decreixement constant.

Font: INE.

Figura 12. Estimació de la piràmide de població d'Espanya en 2014, 2029 i 2064.

Anàlisi de la demanda a Catalunya i Barcelona

L'evolució de la demanda a Catalunya és similar a la del conjunt d'Espanya. En els darrers 25 anys ha crescut un 26,84% a Espanya (figura 10); i un 25,47% a Catalunya (figura 13).

ANY	DEFUNCIONS	CREIXEMENT	CREIXEMENT ACUMULAT
1990	51.700	-	-
1991	52.110	0,79%	0,79%
1992	51.701	-0,78%	0,00%
1993	52.575	1,69%	1,69%
1994	52.194	-0,72%	0,96%
1995	53.650	2,79%	3,77%
1996	53.433	-0,40%	3,35%
1997	54.688	2,35%	5,78%

1998	55.469	1,43%	7,29%
1999	57.712	4,04%	11,63%
2000	55.342	-4,11%	7,04%
2001	55.792	0,81%	7,91%
2002	57.278	2,66%	10,79%
2003	60.076	4,88%	16,20%
2004	57.096	-4,96%	10,44%
2005	61.129	7,06%	18,24%
2006	57.256	-6,34%	10,75%
2007	59.352	3,66%	14,80%
2008	59.485	0,22%	15,06%
2009	59.644	0,27%	15,37%
2010	59.069	-0,96%	14,25%
2011	59.586	0,88%	15,25%
2012	62.977	5,69%	21,81%
2013	60.807	-3,45%	17,62%
2014	61.319	0,84%	18,61%
2015	64.866	5,78%	25,47%

Font: IDESCAT.

Figura 13. Evolució de les defuncions a Catalunya.

La ciutat de Barcelona representa un 25% aproximadament de les defuncions de Catalunya. En la figura 14 s'acompanya l'evolució de les defuncions a Barcelona.

ANY	DEFUNCIONS	CREIXEMENT	CREIXEMENT ACUMULAT
1990	17.170	-	-
1991	17.203	0,19%	0,19%
1992	16.621	-3,38%	-3,20%
1993	16.695	0,45%	-2,77%

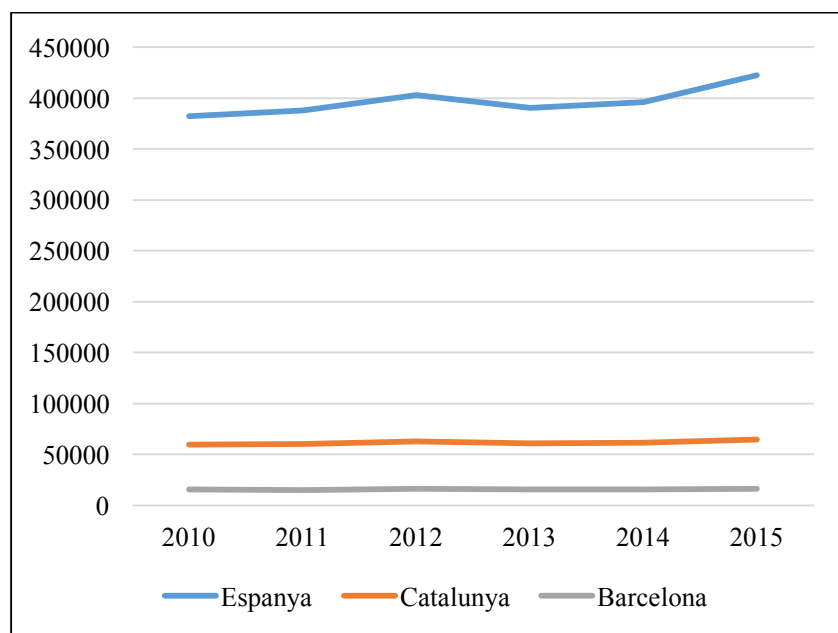
1994	16.536	-0,95%	-3,69%
1995	16.814	1,68%	-2,07%
1996	16.464	-2,08%	-4,11%
1997	16.449	-0,09%	-4,20%
1998	16.471	0,13%	-4,07%
1999	17.188	4,35%	0,10%
2000	16.382	-4,69%	-4,59%
2001	16.305	-0,47%	-5,04%
2002	16.126	-1,10%	-6,08%
2003	17.005	5,45%	-0,96%
2004	15.575	-8,41%	-9,29%
2005	16.928	8,69%	-1,41%
2006	15.671	-7,43%	-8,73%
2007	15.916	1,56%	-7,30%
2008	15.739	-1,11%	-8,33%
2009	15.654	-0,54%	-8,83%
2010	15.305	-2,23%	-10,86%
2011	15.205	-0,65%	-11,44%
2012	16.110	5,95%	-6,17%
2013	15.337	-4,80%	-10,68%
2014	15.454	0,76%	-9,99%
2015	16.003	3,55%	-6,80%

Font: IDESCAT.

Figura 14. Evolució de les defuncions a Barcelona.

Com es comprova a la figura 14, a la ciutat de Barcelona, en els últims 25 anys s'ha reduït el nombre de defuncions en un -6,80%. Això és a causa de diversos moviments demogràfics com poden ser les migracions de gent gran cap a d'altres poblacions o de població jubilada que torna a la seva població d'origen. També influeix la posada en marxa de noves infraestructures sanitàries, sociosanitàries i geriàtriques a municipis del voltant de la ciutat de Barcelona.

A la figura 15 podem observar com a Barcelona i a Catalunya l'evolució de les defuncions és més estable comparativament a la resta d'Espanya.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 15. Evolució de les defuncions a Espanya, Catalunya i la ciutat de Barcelona.

3.3. Evolució de l'activitat

A Espanya, com ja s'ha indicat, la facturació el 2015 va ser de 1.475 milions d'euros (Panasef, 2016a). D'aquesta facturació, un 2,86% de les empreses (41 empreses) controla el 53,85% (794,29 milions d'euros). Si es considera el següent segment d'empreses, el 13,17% de les empreses controla el 81,56% de la facturació (1.203,01 milions d'euros).

En el cas de Barcelona, com es pot observar en la figura 16, des del 2010 hi ha hagut un creixement en facturació del 2,25% fins a arribar al 2016 a una facturació de 45,5 milions d'euros. No és un creixement constant, ja que si analitzem any a any, es troben anys molt dispars amb un decreixement màxim del -13,77% l'any 2013 i un creixement màxim del 9,12% l'any 2012.

En l'estudi que hem realitzat sobre la ciutat de Barcelona, la facturació no inclou l'IVA, però sí que està inclòs qualsevol producte o servei contractat vinculat a una determinada defunció i no contractat per la família del difunt. Un exemple d'aquest últim cas és la compra de ornaments florals per part de familiars o assistents que realitzen a l'empresa

funerària i que es vincula com a facturació a cada servei funerari. Per tant, la despesa en serveis funeraris d'una determinada defunció inclou, no solament la que fa la família directa del difunt, sinó també la despesa que fan d'altres familiars o amics a l'empresa de serveis funeraris.

L'evolució dels serveis està relacionada amb la mortalitat, que augmenta des del 2010 en un 2,21% (vegeu figures 16 i 17). Un altre factor a considerar és el canvi en el tipus d'IVA. El 2013 es va produir una davallada forta de la facturació (-13,77% respecte a l'any 2012) coincidint amb una reducció en les defuncions i la pujada de l'IVA al setembre de 2012 (del 8% al 21%) que va provocar que les empreses de serveis funeraris reduïssin marges de venda per a absorbir l'impacte de l'IVA.

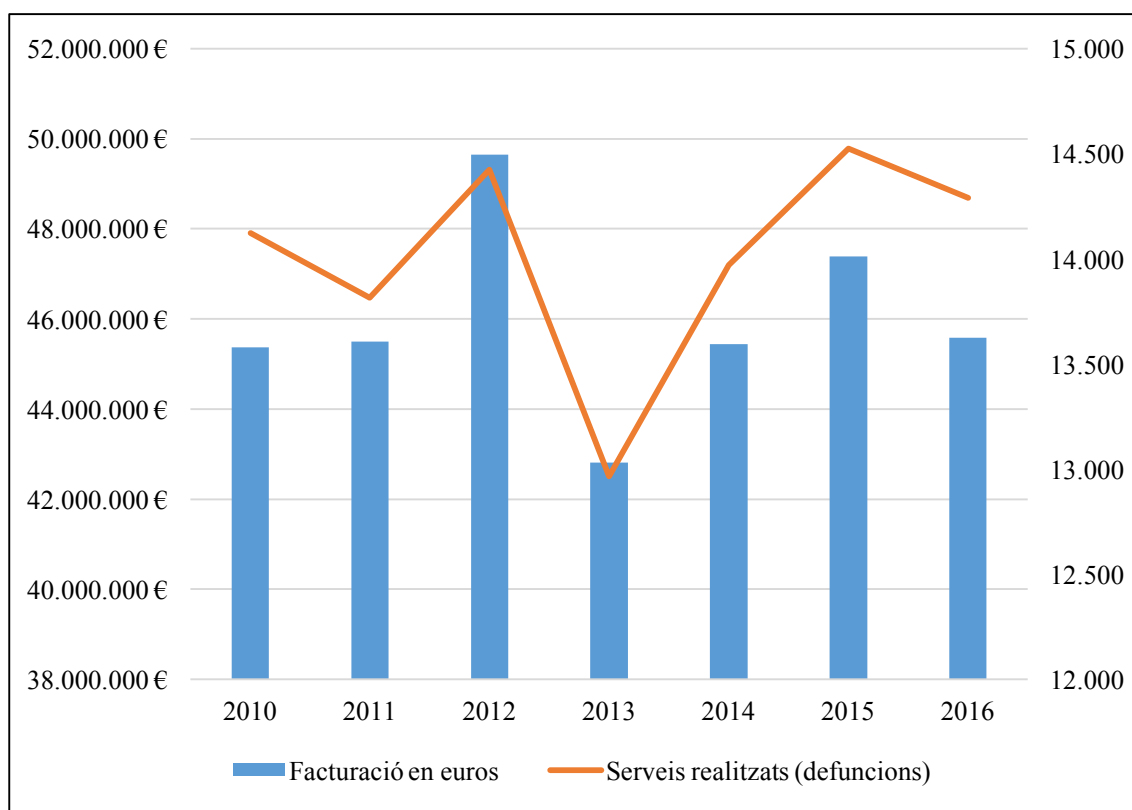
A la figura 16 es pot comprovar que durant el període 2010-2012 la facturació va augmentar un 9,40% (que representa una mitjana del 4,7% anual). Posteriorment, des de 2012 fins a 2016, un cop ja executada la privatització de Serveis Funeraris de Barcelona el 2011, la facturació de les dues empreses analitzades ha disminuït en un 8,18%. Entre les causes d'aquesta davallada podem indicar la crisi econòmica, l'augment de nombre de famílies assegurades (com s'exposa en el següent capítol), l'augment de competència a la ciutat, els canvis d'hàbits en els ciutadans de la ciutat i l'augment del tipus d'IVA al que ja hem fet referència anteriorment.

	Facturació en euros	Variació anual de la facturació	Creixement acumulat de la facturació	Serveis realitzats (defuncions)	Variació anual dels serveis realitzats (defuncions)	Creixement acumulat de les defuncions
2010	45.370.821			14.122		
2011	45.497.773	0,28%	0,28%	13.816	-2,17%	-2,17%
2012	49.646.630	9,12%	9,40%	14.423	4,39%	2,22%
2013	42.810.283	-13,77%	-4,37%	12.965	-10,11%	-7,89%
2014	45.436.321	6,13%	1,76%	13.970	7,75%	-0,14%
2015	47.394.788	4,31%	6,07%	14.526	3,98%	3,84%
2016	45.584.668	-3,82%	2,25%	14.289	-1,63%	2,21%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima, que representen més del 87,68% de la quota de mercat de serveis funeraris realitzats l'any 2015.

Figura 16. Evolució de la facturació i dels serveis funeraris a la ciutat de Barcelona de les empreses Mémora i Àltima.

A la figura 17 s'acompanyen l'evolució de la facturació de manera gràfica.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de les dues empreses.

Figura 17. Evolució de la facturació i serveis funeraris a la ciutat de Barcelona de les empreses Mémora i Àltima.

Per a fer una anàlisi més detallada, s'ha agregat la facturació per districtes de les dues empreses i s'ha calculat el creixement acumulat del 2010 fins a 2016 (vegeu figura 18).

El creixement en facturació és elevat en la majoria de districtes, d'on podem ressaltar Sant Andreu amb un 17,93%. Hi ha tres districtes amb decreixement, Ciutat Vella amb un -19,68%, Nou Barris amb un -8,42% i l'Eixample amb un -4,77%.

Per últim, trobem la facturació d'Altres zones, que fa referència a serveis realitzats a persones que no formaven part de la ciutat de Barcelona i, per tant, de cap districte. Es tracta de persones que venen d'altres municipis a contractar el servei a Barcelona i també es tracta de persones que vivien a la ciutat però no hi estaven empadronades.

A la figura 18 es comprova com els creixements de serveis i facturació estan directament relacionats. No obstant això, no ho realitzen amb els mateixos valors ja que també influeix l'evolució de la despesa mitjana en serveis funeraris. També s'observa que la composició

de la despesa mitjana en serveis funeraris s'ha modificat. Per exemple, al districte de les Corts la facturació augmenta en un 7,08% i, en canvi, els serveis (defuncions) augmenten un 3,52%.

	Facturació 2010 (en euros)	Facturació 2016 (en euros)	Variació facturació	Nº Serveis 2010	Nº Serveis 2016	Variació serveis
Sarrià-Sant Gervasi	4.582.567,39	4.942.549,94	7,86%	1134	1270	11,99%
Les Corts	3.106.706,79	3.326.550,16	7,08%	824	853	3,52%
Eixample	8.916.248,61	8.491.294,94	-4,77%	2565	2423	-5,54%
Gràcia	5.267.660,14	5.381.812,57	2,17%	1646	1704	3,52%
Sants-Montjuic	3.543.994,10	3.750.317,93	5,82%	1152	1169	1,48%
Sant Andreu	3.755.288,88	4.428.706,14	17,93%	1240	1468	18,39%
Sant Martí	5.073.071,06	5.446.580,88	7,36%	1662	1778	6,98%
Horta-Guinardó	3.652.044,17	3.896.537,70	6,69%	1214	1354	11,53%
Ciutat Vella	2.340.262,67	1.879.713,02	-19,68%	876	682	-22,15%
Nou Barris	3.116.177,61	2.853.914,27	-8,42%	1067	1006	-5,72%
Altres zones	2.016.799,63	1.186.691,30	-41,16%	742	582	-21,56%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de les dues empreses.

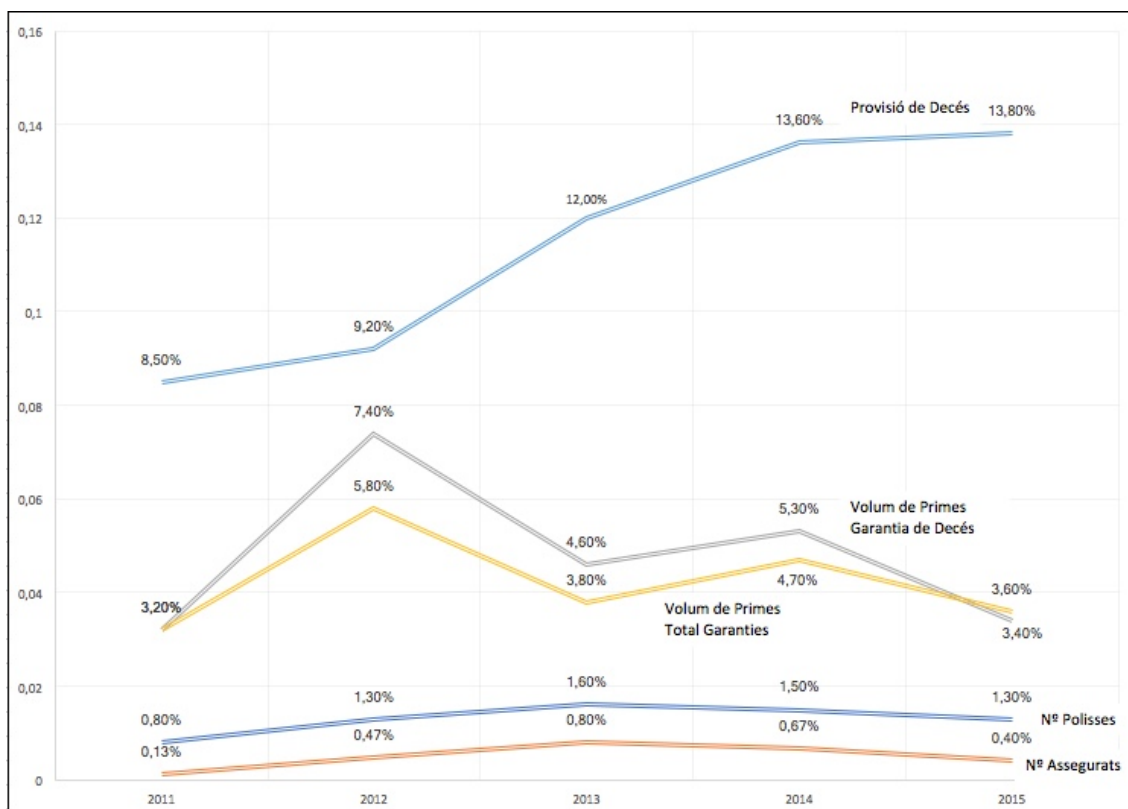
Figura 18. Evolució de la facturació i serveis funeraris a la ciutat de Barcelona per districtes de les empreses Mémora i Àltima.

4. Impacte de l'assegurança de decés

L'assegurança de decés cobreix les despeses en serveis funeraris d'acord amb els serveis contractats amb la companyia d'assegurances. El client paga de forma periòdica o única la prima de l'assegurança i en el moment de la defunció es rep la indemnització, que en aquest cas representa el pagament del sepeli, i les cobertures incloses en la pòlissa, a l'empresa de serveis funeraris. D'acord amb Panasef (2016a) en l'any 2015 el 60% de les defuncions a Espanya van estar cobertes per una assegurança de decés.

L'assegurança de decés està regulada per la Llei 50/1980, de 8 d'octubre, de Contracte d'Assegurança; el Reial Decret Legislatiu 6/2004, de 29 d'octubre, pel que s'aprova el Text Refós de la Llei d'Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades; i el Reial Decret 2486/1988, de 20 de novembre, pel que s'aprova el Reglament d'Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades.

Les assegurances de decés a Espanya estan experimentant un constant creixement de pòlisses, assegurats i volum de primes (vegeu figura 19). D'acord amb ICEA (2016) el volum de les primes va augmentar un 3,6% el 2015 fins 2.272,8 milions d'euros anuals. Contrasta amb una despesa en sinistres de 849,6 milions d'euros anuals, que representa un 37,38% del volum de primes.

Font: ICEA.

Figura 19. Evolució de l'assegurança de decés.

Aquest volum de negoci el gestionen un seguit d'operadors. A la figura 20 s'inclouen els 21 operadors més importants. Entitats com Santalucia i Ocaso, amb molta tradició en el sector, dominen el mercat amb prop d'un 56% del volum total de primes. S'ha de destacar també el paper de Grupo Mutua Madrileña (Segurcaixa Adeslas) que ha crescut un 21,92% el 2015 i un 46% el 2014, fruit de la forta expansió de la modalitat d'assegurança de prima única per a població que no hagués estat possible assegurar per la seva avançada edat. Es tracta d'assegurances amb pagament d'una única prima destinada a persones, normalment majors de 70 anys, que no serien assegurables amb les pòlisses tradicionals.

Nº	Entitat/Grup	Volum Total de Primes Emeses. Total Garanties (Garanties de Decés + Garanties Complementàries)		
		Gener - Desembre 2015	Gener - Desembre 2014	Creixement
1	SANTALUCIA	786.179.441,51	774.682.440,33	1,48%
	SANTALUCIA	786.179.441,51	774.682.440,33	
2	OCASO	490.207.169,44	483.144.408,86	1,46%
	OCASO	477.132.510,38	470.234.535,57	
	ETERNA ASEGURADORA	13.074.659,06	12.909.873,29	

3	MAPFRE	307.385.349,85	296.295.138,12	3,74%
	MAPFRE FAMILIAR	307.385.349,85	296.295.138,12	
4	GRUPO MUTUA MADRILEÑA	150.576.992,81	123.509.754,22	21,92%
	SEGURCAIXA ADESLAS	150.576.992,81	123.509.754,22	
5	GRUPO CATALANA OCCIDENTE	86.330.528,43	82.236.132,55	4,98%
	NORTEHISPANA	73.359.206,57	70.723.699,78	
	SEGUROS CATALANA OCCIDENTE	9.286.866,08	8.380.812,78	
	SEGUROS BILBAO	3.200.878,29	2.858.741,90	
	PLUS ULTRA SEGUROS	483.577,49	272.878,09	
6	ALMUDENA	83.254.317,70	81.861.274,10	1,70%
	ALMUDENA	83.254.317,70	81.861.274,10	
7	PREVENTIVA	77.670.942,52	77.751.610,09	-0,10%
	PREVENTIVA	76.188.056,69	76.483.126,32	
	EXPERTIA	1.482.885,83	1.268.483,77	
8	GRUPO DKV SEGUROS	53.777.482,23	52.542.374,49	2,35%
	DKV SEGUROS	53.777.482,23	52.542.374,49	
9	MERIDIANO	47.530.043,21	46.172.527,71	2,94%
	MERIDIANO	47.530.043,21	46.172.527,71	
10	GENERALI	42.829.804,00	37.992.342,00	12,73%
	GENERALI SEGUROS	42.829.804,00	37.992.342,00	
11	PREVISORA BILBAINA SEGUROS	30.295.441,69	30.662.211,51	-1,20%
	PREVISORA BILBAINA	30.295.441,69	30.662.211,51	
12	HELVETIA SEGUROS	27.805.298,88	24.076.611,19	15,49%
	HELVETIA SEGUROS	27.805.298,88	24.076.611,19	
13	ATOCHA	21.671.252,62	20.324.794,55	6,62%
	ATOCHA	21.671.252,62	20.324.794,55	
14	PURISIMA CONCEPCION	17.363.272,78	16.442.463,62	5,60%
	PURISIMA CONCEPCION	17.363.272,78	16.442.463,62	
15	GRUPO CASER	16.876.181,00	14.005.192,00	20,50%
	GRUPO CASER	16.876.181,00	14.005.192,00	
16	ASOCIACION EUROPEA	12.164.091,60	11.768.849,53	3,36%
	ASOCIACION EUROPEA	12.164.091,60	11.768.849,53	
17	FIATC	10.493.456,27	9.700.825,21	8,17%
	FIATC	10.493.456,27	9.700.825,21	

18	VITAL SEGURO	3.232.560,41	3.224.448,87	0,25%
	VITAL SEGURO	3.232.560,41	3.224.448,87	
19	PATRIA HISPANA	2.961.146,01	2.889.294,32	2,49%
	PATRIA HISPANA	2.961.146,01	2.889.294,32	
20	LA PREVISION MALLORQUINA	2.633.802,84	2.630.317,53	0,13%
	LA PREVISION MALLORQUINA	2.633.802,84	2.630.317,53	
21	MGS SEGUROS	1.585.725,94	1.439.830,90	10,13%
	MGS SEGUROS	1.585.725,94	1.439.830,90	

Font: ICEA.

Figura 20. Volum total de primes emeses per les vint-i-una empreses més grans del sector.

A Catalunya, en 2015, el nombre d'assegurats era de 2.430.620 persones (figura 21). Aquesta xifra representa un 32,37% de la població catalana, que segons l'IDESCAT el 2015 era de 7.508.106 persones. En comparació amb el conjunt d'Espanya és un percentatge més reduït, però segueix sent un valor elevat.

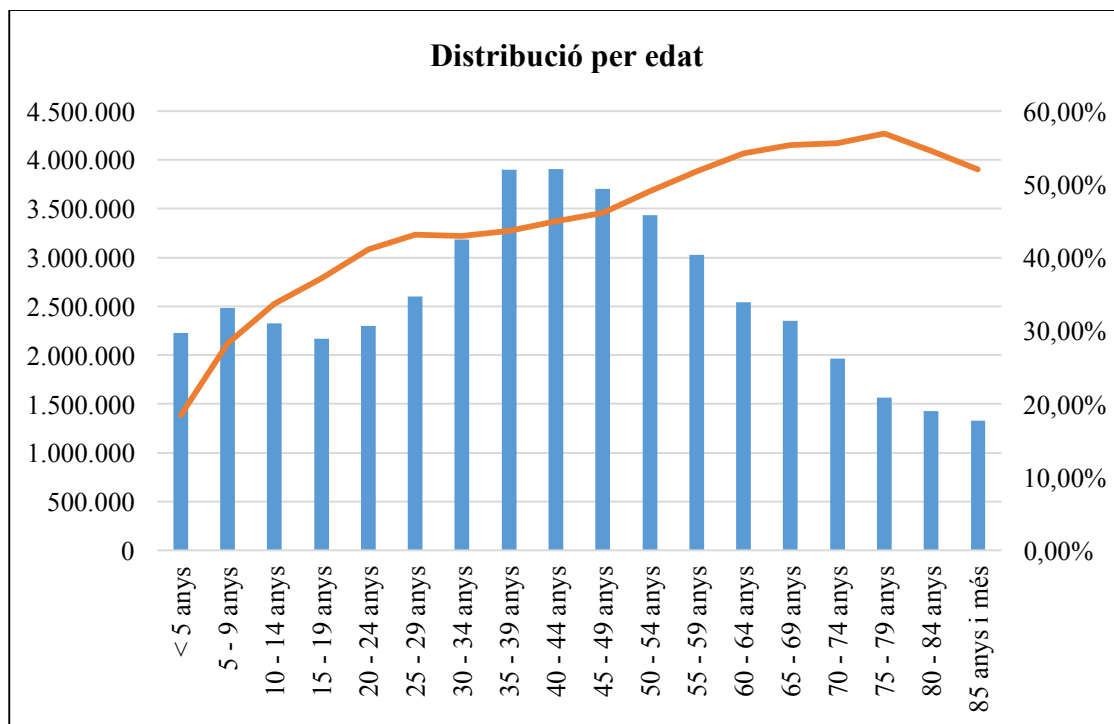
A la província de Barcelona, el total de d'assegurats era d'1.859.339 persones en 2015 (vegeu figura 21), cosa que representa un 33,65% de la població. El percentatge és una mica més elevat que a la resta de Catalunya però no arriba als nivells d'Espanya.

Província	Nombre d'assegurats		Creixement
	31/12/15	31/12/14	
Barcelona	1.859.339	1.834.044	1,38%
Girona	176.620	172.262	2,53%
Lleida	103.372	100.166	3,20%
Tarragona	291.287	287.099	1,46%
Total	2.430.620	2.393.570	1,55%

Font: ICEA.

Figura 21. Evolució de l'assegurança de decés a Catalunya.

Una dada a considerar és que a mesura que la població envellaix, el percentatge de penetració de les assegurances és més elevat i el nombre d'assegurats respecte a la població augmenta. Així, per exemple, entre els 50 i els 75 anys el percentatge de població assegurada se situa per sobre del 50% (vegeu figura 22). Això provoca, com s'ha assenyalat anteriorment, que la major part dels serveis funeraris siguin coberts per les asseguradores.

Font: UNESPA - ICEA – INE.

Figura 22. Penetració de l'assegurança de decés a Espanya per segments d'edat el 2015 (dades de població i percentatges de població assegurada).

Des de fa pocs anys ha irromput en el mercat la tipologia de les assegurances de prima única. Aquest tipus d'assegurança (amb un únic pagament) asseguren per a tota la vida. Per tant, es paga el cost dels serveis funeraris, sigui inhumació o incineració, en un sol cop i per anticipat. A la figura 23, es pot comprovar el creixement de l'assegurança amb prima única (el 43,14% el 2015), i any rere any va guanyant quota de mercat. L'any 2014 havia crescut un 55,38%. Segons ICEA es preveu que la prima única sigui la modalitat que tingui un major creixement en els propers anys.

Tipus de Prima	Nombre d'assegurats			
	31/12/15	31/12/14	Variació	Creixement
Prima Anivellada	14.787.981	15.321.551	-533.570	-3,48%
Prima Natural	1.307.074	1.206.366	100.708	8,35%
Prima Semi natural	2.309.924	2.268.801	41.123	1,81%
Prima Única	105.100	73.427	31.673	43,14%
Mixtos	2.580.001	2.126.167	456.834	21,35%
Total Nombre d'Assegurats	21.090.080	20.996.312	93.768	0,45%

Font: ICEA.

Figura 23. Evolució dels assegurats segons tipologia de prima.

El percentatge de persones amb assegurança de decés a Espanya és del 45,41%. Aquest percentatge es calcula amb les dades de població de l'INE (46.445.828 persones a 1 de gener de 2016) i el nombre d'assegurats de la figura 23. Per altra banda, d'acord amb Panasef (2016a) l'any 2015 el 60% dels serveis funeraris a Espanya varen estar coberts per les companyies d'assegurances.

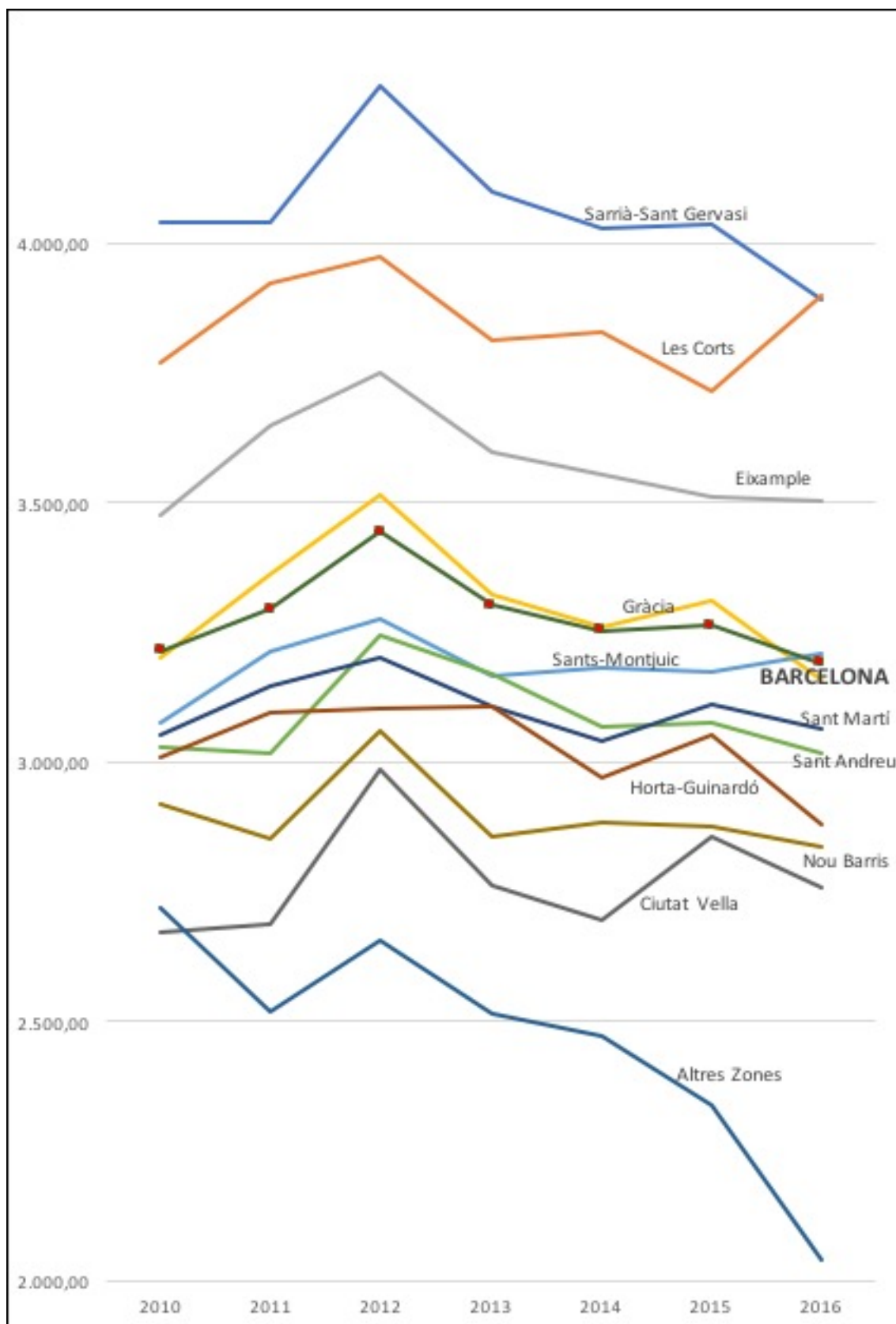
5. Despesa funerària a Barcelona

La despesa en serveis funeraris a la ciutat de Barcelona s'analitza a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima, que tenien en 2015 una quota de mercat a Barcelona del 87,68% dels serveis funeraris realitzats.

5.1. Despesa funerària mitjana

Seguidament, es calcula la despesa per districte que suposa el servei funerari (sense IVA). A partir de la despesa mitjana ponderada segons districte i segment de client es calcula la mitjana global ponderada de cada districte.

En les figures 24 i 25 s'acompanyen els resultats (primer en gràfic i després en imports). Es pot comprovar la gran diferència de despesa mitjana en servei funerari entre els diferents districtes. El districte de les Corts en 2016 és el que presenta la despesa més elevada (amb una despesa mitjana en servei funerari de 3.899,82 euros), i els districtes amb despesa més reduïda són Ciutat Vella (amb 2.756,18 euros) i altres Zones (2.038,99 euros).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima.

Figura 24. Evolució de la despesa mitjana ponderada (sense IVA) en serveis funeraris de Barcelona i els seus districtes 2010-2016 (dades en euros).

Districtes	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sarrià-Sant Gervasi	4.041,06	4.040,80	4.303,77	4.097,24	4.026,15	4.037,39	3.891,77
Les Corts	3.770,28	3.923,74	3.973,72	3.812,71	3.826,01	3.715,06	3.899,82
Eixample	3.476,12	3.645,60	3.747,76	3.594,77	3.555,12	3.510,72	3.504,46
Gràcia	3.200,28	3.362,20	3.515,46	3.321,63	3.261,32	3.311,65	3.158,34
Sants-Montjuïc	3.076,38	3.213,09	3.273,63	3.163,72	3.182,70	3.174,56	3.208,14
Sant Andreu	3.028,46	3.018,39	3.244,65	3.170,74	3.066,04	3.077,08	3.016,83
Sant Martí	3.052,39	3.145,05	3.198,95	3.107,32	3.041,78	3.112,22	3.063,32
Horta-Guinardó	3.008,27	3.093,30	3.104,74	3.107,87	2.968,26	3.050,57	2.877,80
Ciutat Vella	2.671,53	2.686,68	2.984,32	2.763,08	2.695,12	2.856,95	2.756,18
Nou Barris	2.920,50	2.850,11	3.061,55	2.854,98	2.881,51	2.874,32	2.836,89
Altres zones	2.718,06	2.518,53	2.654,38	2.515,73	2.473,12	2.336,88	2.038,99
BARCELONA	3.212,78	3.293,12	3.442,18	3.301,99	3.252,42	3.262,76	3.190,19

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima.

Figura 25. Evolució de la despesa mitjana ponderada (sense IVA) en serveis funeraris de la ciutat de Barcelona i els seus districtes 2010-2016 (dades en euros).

La despesa en serveis funeraris a la ciutat de Barcelona va tenir un màxim l'any 2012 arribant als 3.442,18 euros i des d'aquest punt fins l'any 2016 ha disminuït fins 3.190,19 euros (vegeu figura 25). Cal recordar que l'augment de l'IVA afecta a partir de l'any 2012 i que les dades de despesa mitjana es faciliten sense IVA. Com ha succeït en d'altres sectors, les empreses funeràries poden haver tendit a baixar preus per a compensar la pujada de l'IVA.

La despesa mitjana ponderada va augmentar en el període 2010-2012 un 7,14% i des de 2012 fins al 2016 ha baixat un 7,32% fruit, entre d'altres causes, de la crisi econòmica, l'augment de l'IVA l'any 2012 i l'augment de la competència.

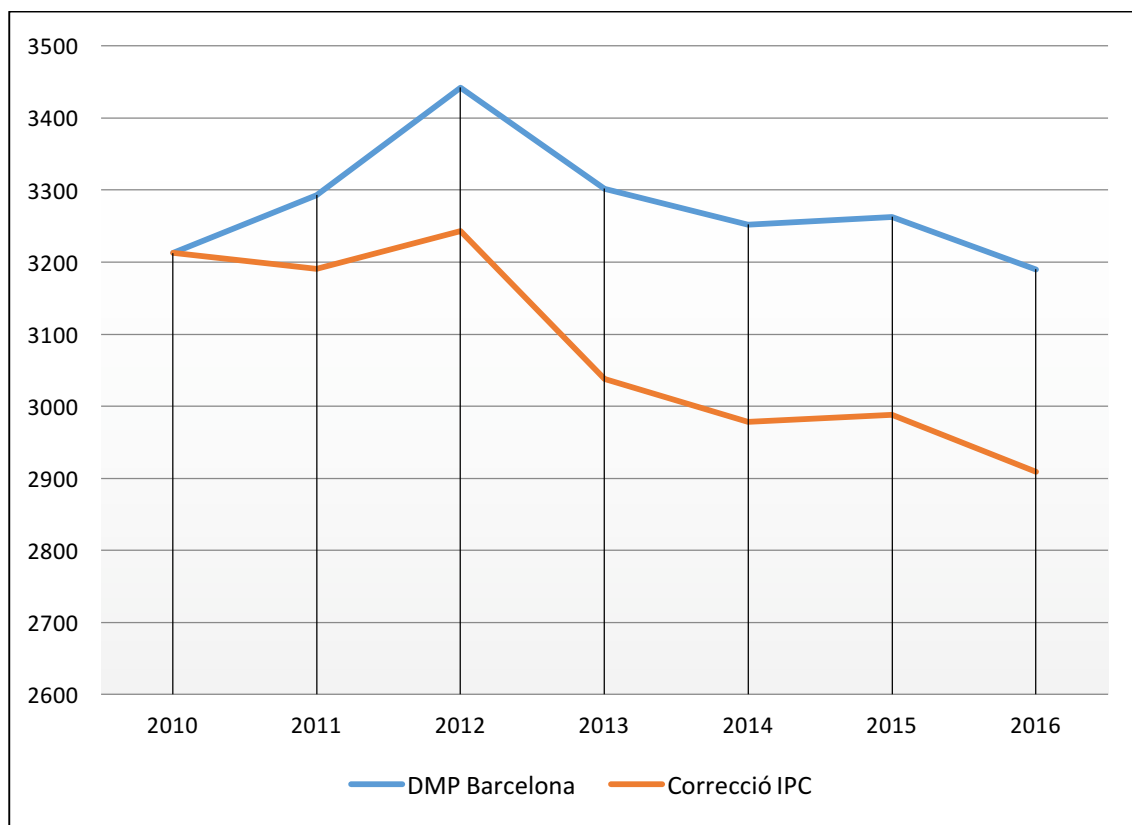
Si les dades s'ajusten amb les dades d'inflació des de 2010, es visualitza de manera més clara la tendència a la baixa de la despesa en serveis funeraris (sense IVA). Per això, s'ha realitzat el càlcul de la despesa mitjana ponderada (sense IVA) dels districtes i de Barcelona amb una correcció de la inflació (vegeu figura 26).

Districtes	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sarrià-Sant Gervasi	4.041,06	3.911,49	4.053,51	3.765,45	3.681,24	3.692,48	3.538,09
Les Corts	3.770,28	3.803,09	3.740,23	3.503,16	3.504,21	3.393,27	3.569,84
Eixample	3.476,12	3.534,37	3.532,49	3.309,37	3.258,43	3.214,03	3.200,22
Gràcia	3.200,28	3.259,79	3.317,27	3.058,87	2.988,18	3.038,50	2.878,25
Sants-Montjuïc	3.076,38	3.114,65	3.083,12	2.911,13	2.920,13	2.911,99	2.938,89
Sant Andreu	3.028,46	2.921,48	3.057,10	2.922,09	2.807,56	2.818,60	2.751,77
Sant Martí	3.052,39	3.047,37	3.009,92	2.856,71	2.781,26	2.851,69	2.796,17
Horta-Guinardó	3.008,27	2.997,04	2.918,44	2.860,88	2.711,50	2.793,81	2.614,51
Ciutat Vella	2.671,53	2.601,19	2.818,87	2.543,74	2.467,10	2.628,93	2.522,36
Nou Barris	2.920,50	2.756,66	2.880,69	2.615,20	2.632,24	2.625,05	2.581,29
Altres zones	2.718,06	2.431,56	2.486,06	2.292,56	2.241,13	2.104,89	1.801,10
BARCELONA	3.212,78	3.190,31	3.243,22	3.038,20	2.978,21	2.988,54	2.909,01
IPC	2,00%	3,20%	2,90%	1,90%	0,30%	0,00%	0,20%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima, i dades de l'IPC de l'IDESCAT.

Figura 26. Evolució de la despesa mitjana ponderada amb correcció de la inflació (sense IVA) en serveis funeraris de la ciutat de Barcelona i els seus districtes 2010-2016 (dades en euros).

A la figura 27 es compara la despesa mitjana ponderada de Barcelona, amb i sense correcció de la inflació. Com s'observa, la despesa corregida té una evolució més plana i descendent. La despesa no corregida no baixa cap dels anys per sota els 3.000 euros. En canvi, al realitzar la correcció de la inflació veiem que des de 2014 la despesa es situa per sota dels 3.000 euros.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima .

Figura 27. Evolució de la despesa mitjana ponderada (DMP) i despesa mitjana ponderada incloent la correcció de l'IPC (sense IVA) de la ciutat de Barcelona 2010-2016.

5.2. Relació entre despesa i renda per càpita

Les dades de despesa en serveis funeraris per districtes es poden contrastar amb la renda per càpita. A la figura 28 es comprova que en la majoria de districtes hi ha una relació directa entre les dues variables. Així, a més renda per càpita, la despesa en serveis funeraris és més elevada. En els quatre districtes amb més renda per càpita, hi ha una correlació clara entre despesa mitjana en serveis funeraris i renda per càpita. Són quatre districtes amb unes despeses mitjanes en servei funerari força més elevades que els altres districtes.

En els altres districtes la correlació entre renda i despesa en serveis funeraris no és tan directa, però en línies generals sí que guarden una relació. Hi ha un cas especial, com es veu en la figura 28, si comparem Ciutat Vella amb Nou Barris. Es pot observar com els dos districtes tenen una despesa mitjana en serveis funeraris molt similars i, en canvi, en renda per càpita, Ciutat Vella supera per més de 30 punts a Nou Barris. Aquest fet

s'explica pel canvi demogràfic que està experimentant aquest districte, com també el de Sant Martí, amb l'arribada de nous residents amb una renda per càpita substancialment més elevada que la dels residents habituals. Es tracta del fenomen social que transforma alguns barris de moltes ciutats europees i que es coneix com a "gentrificació": la substitució d'antics veïns per nous residents amb més recursos (Sargatal, 2001).

Districte	Despesa mitjana ponderada en serveis funeraris	Despesa mitjana ponderada en serveis funeraris en relació a la mitjana de Barcelona (base 100)	Renda per càpita en relació a la mitjana de Barcelona (base 100)
Sarrià-Sant Gervasi	4.037,39	123,74	188,00
Les Corts	3.715,06	113,86	138,30
Eixample	3.510,72	107,60	115,80
Gràcia	3.311,65	101,50	105,80
Sants-Montjuïc	3.174,56	97,30	78,10
Sant Martí	3.112,22	95,39	86,50
Sant Andreu	3.077,08	94,31	72,80
Horta-Guinardó	3.050,57	93,50	79,60
Nou Barris	2.874,32	88,09	53,80
Ciutat Vella	2.856,95	87,56	85,50
BARCELONA	3.262,76	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima i les dades de renda per càpita de l'Ajuntament de Barcelona.

Nota: Es considera 100 la despesa mitjana i la renda per càpita mitjana del conjunt de Barcelona.

Figura 28. Despesa mitjana del servei funerari i renda per càpita per districte de la ciutat de Barcelona (any 2015).

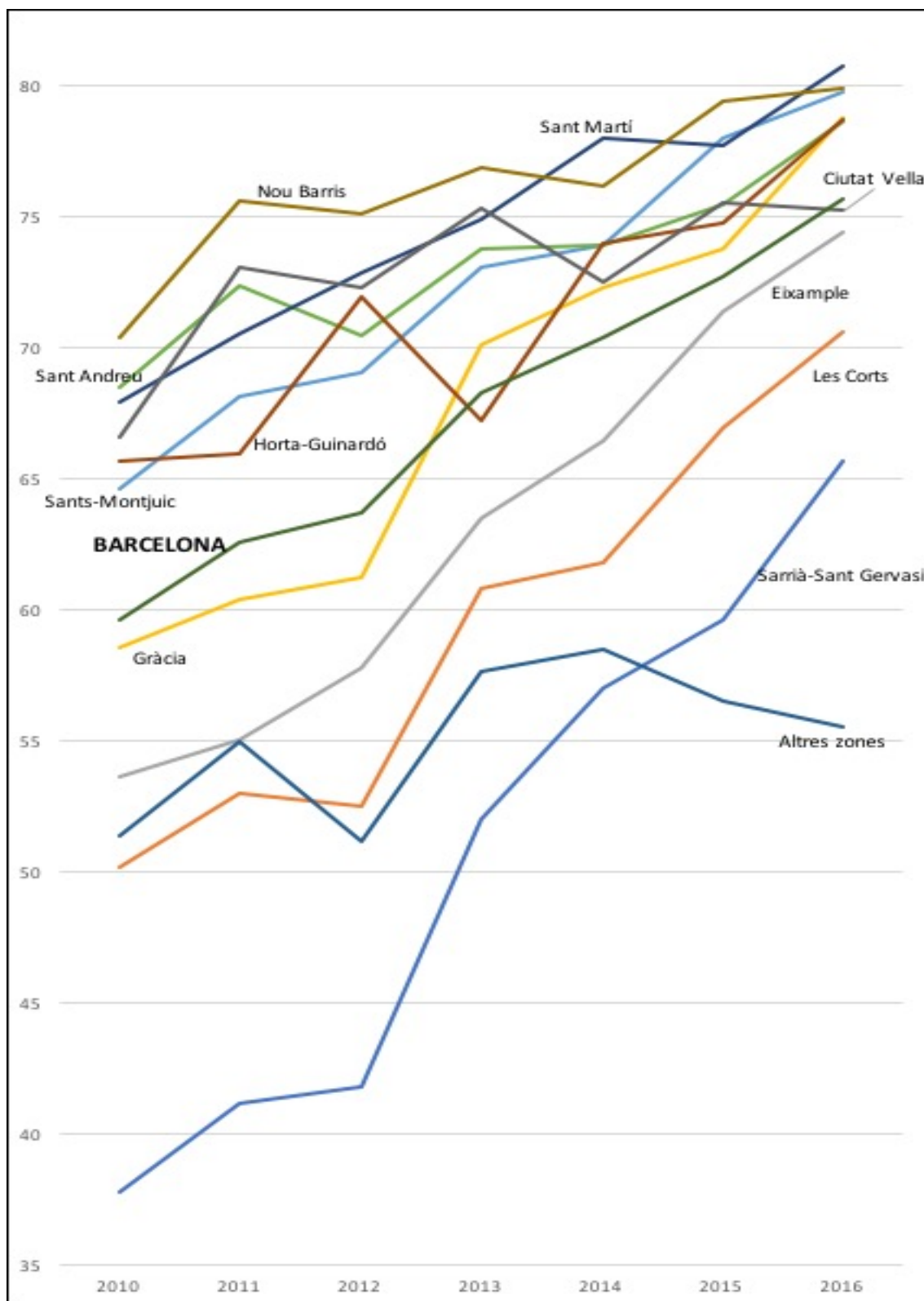
5.3. Despesa funerària per companyies d'assegurances i particulars

A Barcelona, el nombre de defuncions en les quals les despeses de serveis funeraris estan cobertes per una companyia asseguradora ha crescut de forma molt significativa en els darrers anys. L'any 2010 (vegeu figures 29 i 30) hi havia districtes com Sarrià-Sant Gervasi on només un 37,74% de les defuncions estaven cobertes per assegurança i Barcelona tenia una mitjana de cobertura del 59,57%. En canvi, en 2016, el 75,63% de les defuncions estan cobertes per les asseguradores. Cal destacar que el districte de Sant Martí és el que té el màxim de cobertura amb un 80,76%.

Cal esmentar també els serveis de Beneficència. A la ciutat de Barcelona, les ordenances municipals obliguen als operadors de serveis funeraris a assumir la prestació a

lesalsfamílies que acreditin no tenir prou recursos. És una situació singular comparativament amb altres municipis de l'Estat en els quals els mateixos pressupostos municipals recullen una partida destinada a fer front a aquesta despesa social. En el càlcul de la despesa mitjana en serveis funeraris, s'han inclòs dins de Particulars els serveis de Beneficència.

El 2016 hi ha hagut un 4,42% de serveis funeraris coberts per Beneficència. Per tant, tan sols en el 19,95% dels serveis, els familiars van afrontar la seva despesa en el moment de la defunció, ja que la resta van estar coberts per les companyies d'assegurances o es va tractar de Beneficència.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima.

Nota: A nivell de districte, la Beneficència s'ha inclòs dins el percentatge de Particulars. En canvi, en el total de Barcelona, la Beneficència s'ha separat del total de Particulars.

Figura 29. Evolució de les defuncions cobertes per l'assegurança de decés a Barcelona i els seus districtes 2010-2016.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Districtes								
Sarrià-Sant Gervasi	Companyies assegurances	37,74%	41,10%	41,74%	51,99%	56,97%	59,62%	65,67%
	Particulars	62,26%	58,90%	58,26%	48,01%	43,03%	40,38%	34,33%
Les Corts	Companyies assegurances	50,12%	52,95%	52,49%	60,77%	61,78%	66,94%	70,57%
	Particulars	49,88%	47,05%	47,51%	39,23%	38,22%	33,06%	29,43%
Eixample	Companyies assegurances	53,57%	54,98%	57,73%	63,46%	66,42%	71,39%	74,37%
	Particulars	46,43%	45,02%	42,27%	36,54%	33,58%	28,61%	25,63%
Gràcia	Companyies assegurances	58,51%	60,39%	61,22%	70,07%	72,31%	73,74%	78,76%
	Particulars	41,49%	39,61%	38,78%	29,93%	27,69%	26,26%	21,24%
Sants-Montjuïc	Companyies assegurances	64,58%	68,10%	69,00%	73,07%	73,89%	78,01%	79,73%
	Particulars	35,42%	31,90%	31,00%	26,93%	26,11%	21,99%	20,27%
Sant Andreu	Companyies assegurances	68,47%	72,37%	70,42%	73,76%	73,92%	75,47%	78,61%
	Particulars	31,53%	27,63%	29,58%	26,24%	26,08%	24,53%	21,39%
Sant Martí	Companyies assegurances	67,93%	70,50%	72,82%	74,89%	78,00%	77,67%	80,76%
	Particulars	32,07%	29,50%	27,18%	25,11%	22,00%	22,33%	19,24%
Horta-Guinardó	Companyies assegurances	65,65%	65,91%	71,92%	67,22%	74,00%	74,73%	78,66%
	Particulars	34,35%	34,09%	28,08%	32,78%	26,00%	25,27%	21,34%
Ciutat Vella	Companyies assegurances	66,55%	73,04%	72,28%	75,32%	72,51%	75,49%	75,22%
	Particulars	33,45%	26,96%	27,72%	24,68%	27,49%	24,51%	24,78%
Nou Barris	Companyies assegurances	70,38%	75,56%	75,06%	76,85%	76,18%	79,42%	79,92%
	Particulars	29,62%	24,44%	24,94%	23,15%	23,82%	20,58%	20,08%
Altres zones	Companyies assegurances	51,35%	54,93%	51,12%	57,65%	58,44%	56,48%	55,50%
	Particulars	48,65%	45,07%	48,88%	42,35%	41,56%	43,52%	44,50%
BARCELONA	Total Companyies assegurances	59,57%	62,55%	63,71%	68,24%	70,37%	72,69%	75,63%
	Total Particulars	40,43%	33,92%	32,55%	27,04%	24,96%	23,21%	19,95%
	Beneficència		3,53%	3,74%	4,72%	4,67%	4,10%	4,42%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima.

Nota: A nivell de districte, la Beneficència s'ha inclòs dins el percentatge de Particulars. En canvi, en el total de Barcelona, la Beneficència s'ha separat del total de Particulars.

Figura 30. Evolució de les defuncions cobertes per l'assegurança de decés a Barcelona i els seus districtes 2010-2016.

A continuació, es presenta la despesa mitjana ponderada en serveis funeraris per districtes i dividida entre Companyies d'assegurances i Particulars (vegeu figura 31). En la despesa mitjana dividida segons Particulars i Companyies es té en compte la facturació per districte de cada un dels segments i el nombre de serveis realitzats. Dins la facturació entren tots els serveis funeraris oferts per l'empresa, inclosos productes que no els paga la família sinó d'altres familiars o coneguts, com flors i d'altres complements que ofereix l'empresa per a acomiadar el difunt. No s'ha inclòs l'IVA en la despesa mitjana.

Es comprova que la despesa és més elevada en el cas dels serveis Particulars en tots els districtes. En el cas dels serveis Particulars, la despesa mitjana augmenta degut a la sol·licitud i elecció de productes de diferents qualitats i la demanda de complements o serveis extres. Pel que fa al cas dels serveis de les Companyies d'assegurances, tot i també incloure alguns serveis extres, és més reduït i el capital pactat per a la despesa entre les empreses funeràries i les companyies acostuma a ser molt més ajustat.

Aquesta gran varietat i diversitat de productes i serveis, i la possibilitat d'elegir-los i contractar-los, fa que la despesa en serveis funeraris pugui variar substancialment, i que segons el que la família tria i es contracta variï de forma significativa el total de despesa amb un rang molt ampli d'importos.

S'observen grans diferències en funció dels districtes i, com ja s'ha posat de manifest anteriorment, existeix una relació entre la despesa en serveis funeraris i la renda per càpita de cada districte.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sarrià-Sant Gervasi	Companyies assegurances	2.439,14	2.597,66	2.853,56	2.759,21	2.824,96	2.908,69	2.949,74
	Particulars	5.012,21	5.047,79	5.342,92	5.545,95	5.616,56	5.703,96	5.693,74
Les Corts	Companyies assegurances	2.416,93	2.694,63	2.885,23	2.605,08	2.764,36	2.835,58	2.921,78
	Particulars	5.130,21	5.306,88	5.176,49	5.683,70	5.541,78	5.495,54	6.245,58
Eixample	Companyies assegurances	2.427,85	2.585,84	2.761,85	2.602,29	2.737,54	2.764,84	2.812,84
	Particulars	4.685,46	4.939,69	5.094,43	5.318,57	5.172,38	5.371,70	5.511,36
Gràcia	Companyies assegurances	2.425,28	2.556,36	2.678,83	2.631,63	2.651,63	2.690,58	2.707,69
	Particulars	4.293,00	4.590,98	4.836,05	4.936,99	4.853,29	5.055,57	4.828,98
Sants-Montjuïc	Companyies assegurances	2.381,19	2.511,14	2.553,94	2.514,50	2.603,91	2.762,99	2.762,83
	Particulars	4.344,10	4.711,90	4.875,17	4.924,98	4.820,38	4.634,32	4.959,31
Sant Andreu	Companyies assegurances	2.494,30	2.478,65	2.613,61	2.548,95	2.562,44	2.588,07	2.641,57
	Particulars	4.188,30	4.432,15	4.746,82	4.918,80	4.493,62	4.581,84	4.395,98
Sant Martí	Companyies assegurances	2.404,71	2.464,08	2.649,68	2.478,18	2.613,66	2.609,17	2.680,36
	Particulars	4.424,31	4.772,84	4.670,86	4.983,39	4.559,86	4.861,85	4.671,30
Horta-Guinardó	Companyies assegurances	2.406,20	2.445,21	2.521,56	2.422,79	2.506,98	2.550,03	2.552,05
	Particulars	4.159,00	4.346,17	4.598,72	4.512,46	4.281,22	4.530,80	4.078,21
Ciutat Vella	Companyies assegurances	2.198,22	2.253,99	2.469,20	2.353,80	2.509,72	2.612,27	2.519,62
	Particulars	3.613,32	3.859,07	4.327,80	4.012,11	3.184,20	3.610,45	3.474,25
Nou Barris	Companyies assegurances	2.409,10	2.433,87	2.599,42	2.440,23	2.506,72	2.533,60	2.613,38
	Particulars	4.135,89	4.137,09	4.452,66	4.231,76	4.080,21	4.189,38	3.726,54
Altres zones	Companyies assegurances	2.040,46	2.046,32	2.031,49	1.906,01	2.057,43	1.953,29	1.860,74
	Particulars	3.433,20	3.094,10	3.305,88	3.345,62	3.057,60	2.834,65	2.261,28

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de facturació auditades de Mémora i Àltima.

Nota: La Beneficència s'ha inclòs dins de la part de Particulars en cada districte.

Figura 31. Despesa mitjana en serveis funeraris per companyies d'assegurances i particulars en els diferents districtes de la ciutat de Barcelona.

6. Conclusions

Aquest Informe ha descrit el sector d'empreses funeràries a Espanya, Catalunya i a la ciutat de Barcelona. També ha analitzat la despesa mitjana en serveis funeraris a la ciutat de Barcelona, per barris, i separant la part coberta amb assegurança de decés.

Tot seguit es relacionen les principals conclusions:

1. La despesa funerària d'una família es distribueix entre Administracions i empreses de diverses característiques. A Espanya, aquesta despesa es divideix entre:
 - a. Serveis de les empreses funeràries (trasllat, condicionament, taüt, sala de vetlla, cerimònia...) que representen el 49% de la despesa.
 - b. Complementos (certificats, làpides, esqueles...) que representen el 15%.
 - c. Serveis de les Administracions: destí final (cementiri, inhumació, cremació, urna) i impostos indirectes (IVA) que representen el 36%.
2. L'IVA aplicat als serveis funeraris a Espanya és del 21% des de l'any 2012. És un dels més alts d'Europa. A la majoria de països europeus aquests serveis estan exempts o s'aplica un IVA reduït.
3. El percentatge de famílies de Barcelona amb assegurança de defunció ha augmentat del 59,57% al 75,63% en el període 2010-2016. Els districtes amb menor renda són els de població més assegurada, com ara Sant Martí amb el 80,76%.
4. Aquesta dada, juntament amb l'increment de famílies subvencionades per les pròpies empreses funeràries (que representen el 4,4% del total) fa que només un 20% de les famílies barcelonines hagin de fer front a la despesa funerària en el moment de la mort del familiar.
5. La despesa funerària (sense IVA) a la ciutat de Barcelona es situa en una mitjana de 3.190 euros i aquest import varia substancialment segons la renda dels districtes. A Ciutat Vella és la més baixa amb 2.756 euros i a Les Corts la més alta amb 3.900 euros.

6. En el cas de les famílies no cobertes per l'assegurança de defunció (24,37% del total), la variació de despesa (sense IVA) entre districtes pot anar des dels 3.474 euros de Ciutat Vella fins els 6.245 euros de Les Corts.
7. La despesa mitjana ponderada va augmentar en el període 2010-2012 un 7,14% i des de 2012 fins al 2016 ha baixat un 7,32% fruit, entre d'altres causes, de la crisi econòmica, l'augment de l'IVA l'any 2012 i l'augment de la competència.

7. Referències bibliogràfiques

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2015). Ordenança fiscal número 3.30 Taxa pel servei del cementiri municipal i cremació. Terrassa.

ÀLTIMA (2014): Qué hacer ante la defunción.

AUTORITAT CATALANA DE LA COMPETÈNCIA (2016): L'ús del tanatori i els seus efectes sobre la competència en els serveis funeraris. Barcelona.

AYUNTAMIENTO DE SEVILLA (2014). Ordenanza fiscal reguladora de las tasas por prestación de servicios de cementerios, conducción cadáveres y otros servicios funerarios de carácter municipal. Sevilla.

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA (2015). Ordenanza fiscal reguladora de las tasas por prestación de los servicios funerarios municipales de cementerios. València.

CEMENTIRIS DE BARCELONA (2017). Taxes, Serveis de Cementiris i Cremació. Barcelona.

CITIZENS ADVICE SCOTLAND (2016): Funeral Poverty in Scotland, pàgines 13-27.

CUATRECASAS GONÇALVES PEREIRA (2012): El impacto del nuevo tipo impositivo del IVA en el sector de los servicios funerarios.

DIRECCIÓ GENERAL DE DEFENSA DE LA COMPETÈNCIA (2007): Estudi sobre la competència en el sector dels serveis funeraris a Catalunya. Barcelona.

EMPRESA MUNICIPAL DE SERVICIOS FUNERARIOS Y CEMENTERIOS DE MADRID, SA (2016): Estatutos Sociales y Tarifas 2016.

EUROPEAN FEDERATION OF FUNERAL SERVICES (2016): VAT rates applied in the Member States of the European Union.

ICEA (2016). Seguro de decesos. Estadística 2015. Madrid.

INE (2014): Proyección de la población de España 2014-2064.

INE (2016). Estadísticas del Movimiento Natural de la Población.

MINISTERIO DE ECONOMÍA Y HACIENDA (2010): Estudio sobre los servicios funerarios en España. Gobierno de España.

NATIONAL FUNERAL DIRECTORS ASSOCIATION (2016): Statistics.

NORMA CEF (2016). Consulta vinculante V0784/2016.

OCU (2013): Funerarias oscuras. Número 386, novembre.

PANASEF (2016a). Estudio "Radiografía del sector funerario 2015". Madrid.

PANASEF (2017): Mercado del sector funerario. Marco legal. Madrid.

PANASEF. (2016b). La cremación en Holanda. Diferencias y similitudes respecto a España.

PRICEWATERHOUSE COOPERS. (2004). Los servicios funerarios integrales en España.

ROYAL LONDON (2016): The Royal London National Funeral Cost Index Report 2016, pàgines 9 a 28.

SARGATAL. M.A. (2001): Gentrificación e inmigración en los centros históricos: el caso del barrio del Raval en Barcelona, *Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*. Universidad de Barcelona, N° 94 (66).

SEGURANÇA SOCIAL (2017): Reembolso de despesas de funeral. Lisboa.

SERVEIS FUNERARIS REUS I BAIX CAMP (2017): Llistat tarifa preus any 2017.

SERVICE CORPORATION INTERNATIONAL (2016): Economics of the Funeral Industry.

SOCIETAT MUNICIPAL DE SERVEIS FUNERARIS DE TERRASSA, SAU (2016): Tarifes Generals 2016.

THE MONEY ADVICE SERVICE (2016): How much does a funeral cost?.

UNESPA (2013): Comunicación Seguro de Decesos. Madrid.

També s'ha consultat la documentació següent relativa a les empreses Àltima i Serveis Funeraris de Barcelona:

ÀLTIMA (2016): Tarifas 2016 Àltima.

ÀLTIMA (2016): Tarifas 2016 Salas velatorio.

ÀLTIMA (2016): Tarifas 2016 Tanatorio-Crematorio L'Hospitalet Gran Via.

ÀLTIMA (2016): Tarifas 2016 Vilanova i la Geltrú.

GRANT THORNTON (2017): Informe de procedimientos acordados Serveis Funeraris de Barcelona, SA.

GRUPO L & L AUDITORES (2017): Certificado de verificación del informe de los administradores relativo al precio medio de los servicios funerarios prestados en el Tanatorio Ronda de Dalt de Barcelona. Àltima Serveis Funeraris, S.L.U.

SERVEIS FUNERARIS DE BARCELONA (2016). Catàleg de preus SFB 2017.

SERVEIS FUNERARIS DE BARCELONA (2016): Comptes anuals.

SERVEIS FUNERARIS DE BARCELONA (2016): Informe de gestió SFB, novembre.

SERVEIS FUNERARIS DE BARCELONA (2016): Tarifas 2016.

Normativa:

Decret 2263/1974, de 20 de juliol, pel que s'aprova el Reglament de Policia Sanitària Mortuòria

Directiva 2006/112/CE del Consell relativa al sistema comú de l'impost sobre el valor afegit de la Unió Europea.

Gobierno de España (2011). Proyecto de Ley de servicios funerarios.

Ley 24/2001, de 27 de diciembre, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social.

Llei 2/1997, de 3 d'abril, sobre serveis funeraris.

Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'Impost sobre el Valor Afegit.

Llei 50/1980, de 8 d'octubre, de Contracte d'Assegurança.

Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas (2016): Consulta Vinculante V0784/2016: IVA. Tipo reducido. Servicios funerarios.

Reial Decret-Llei 7/1996, de 7 de juny, sobre mesures urgents de caràcter fiscal i de foment i liberalització de l'activitat econòmica.

Reial Decret 2486/1988, de 20 de novembre, pel que s'aprova el Reglament d'Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades.

Reial Decret Legislatiu 6/2004, de 29 d'octubre, pel que s'aprova el Text Refós de la Llei d'Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades.

Reial Decret Llei 7/1996, de 7 de juny, sobre mesures urgents de caràcter fiscal i de foment i liberalització de l'activitat econòmica

Reial Decret-Llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat.